

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้นภาษาไทย

เอกสารชั้นต้นยังไม่ตีพิมพ์

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๔๗/๓ เรื่องปกครองท้องที่
ทางนครศรีธรรมราช (๑๖ มิถุนายน ร.ศ. ๑๑๔ - ๕
มกราคม ร.ศ. ๑๑๕)
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ ม.๔๗/๑๔ เรื่องผลประโยชน์และ
จัดการต่าง ๆ ในเมืองสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรม-
ราช (๑๖ เมษายน - ๒๐ ตุลาคม ร.ศ. ๑๑๕)
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ บ.๕.๑/๒๗ (ย - อ) เล่ม ๓
เรื่องเจ้าพระยายมราช (๒๐ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๗ -
๗ กันยายน ร.ศ. ๑๒๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ น.๕.๑/๒ เล่ม ๑ เรื่องวิธีจัดการ
ในกรมศุขาภิบาล (๒๑ พฤษภาคม - ๑๔ กุมภาพันธ์
ร.ศ. ๑๑๖)
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ น.๕.๑/๕๒ เล่ม ๓ เรื่องราชการ
ในกรมศุขาเสื่อมลง และเรื่องจัดการกรมศุขาภิบาล
(๔ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๔)
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ น.๕.๑/๑๓๘ เล่ม ๓ เรื่องจัด
ระเบียบศุขาภิบาล (๒๖ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๖)
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ น.๕.๒/๑ เรื่องพระราชบัญญัติ
กรมศุขาภิบาล (๒๖ มกราคม ร.ศ. ๑๑๖ - ๓๑ สิงหาคม
ร.ศ. ๑๑๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๕ น.๕.๔/๑๐ เรื่องเงินใช้จ่าย

จดหมายเหตุนิติ, กง.

ในกรมศุขาภิบาล ร.ศ. ๑๒๕ (๑๖ กรกฎาคม

ร.ศ. ๑๒๕ - ๑๖ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๒๖)

เอกสารรัชกาลที่ ๕ น.๕.๑๐/๑ เรื่องกำปั่นไฟฟ้า

แลเรื่องความล้มละลาย (๒๐ มิถุนายน ร.ศ. ๑๐๘

- ๑๒ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๐)

เอกสารรัชกาลที่ ๕ น.๕.๑๐/๓ เรื่องไฟฟ้าสยาม

(๒๕ สิงหาคม ร.ศ. ๑๑๒ - ๗ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๑๕)

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑/๔๒ เรื่องรายงานประจำปี

ของกรมพระนครบาล (๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๑)

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒/๓ เล่ม ๑ เรื่องข้อบังคับ

หน้าที่ตรวจการกรมพระนครบาล แลข้อบังคับแผนกจเร

ตำรวจ ว่าด้วยระเบียบงาน (๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๒

- เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๕)

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒/๔ เล่ม ๑ เรื่องพระราช

บัญญัติว่าด้วยกาเนรเทศ (๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๓

- ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐)

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒/๖ เล่ม ๑ เรื่องประกาศใช้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ในเขตกรุงเทพฯ

(๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ - พ.ศ. ๒๔๕๗)

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒/๔๑ เล่ม ๑ เรื่องพระราช

บัญญัติปกครองท้องที่มณฑลกรุงเทพฯ (๑๖ - ๑๘ กันยายน

พ.ศ. ๒๔๕๔)

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒/๔๒ เล่ม ๑ เรื่องประกาศ

ขยายเขตกรุงเทพมหานคร (๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๔)

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง.

เอกสารรัชกาลที่ ๒ น.๒/๕๑ เล่ม ๑ เรื่องพระราช
กำหนดลักษณะปกครองข้าราชการหัวเมืองฝ่ายบูรพา
(๑๘ - ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๕)

เอกสารรัชกาลที่ ๒ น.๒/๗๒ เล่ม ๒ เรื่องพระราช
บัญญัติลักษณะคนต่างประเทศเข้าเมือง พ.ศ. ๒๔๖๐
(๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๑)

เอกสารรัชกาลที่ ๒ น.๒/๕๑ เล่ม ๓ เรื่องแจ้งความ
เรื่องการทำบุญครบอายุ ๖๐ ปี ของเจ้าคุณเสนาบดี
กระทรวงนครบาล (๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๕)

เอกสารรัชกาลที่ ๒ น.๓.๒/๕ เรื่องพระยารัชฎาการ
และพระพิพัทธโศคการ ทำเงินของกระทรวงนครบาล
เป็นกันตรา (๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖ - ๑๓ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๕๘)

เอกสารรัชกาลที่ ๒ น.๓.๗/๑ เล่ม ๑ เรื่องส่ง
นักเรียนไปดูระเบียบงานตามหัวเมืองและอำเภอ
(๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๑ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๖๐)

เอกสารรัชกาลที่ ๒ น.๔.๑/๑๕ เล่ม ๑ เรื่องคำสั่ง
ให้ข้าราชการลงนามเวลามารับราชการแลเวลากลับ
ทุกคน กับให้แบ่งหน้าที่ราชการในกระทรวงนครบาล
เพียง ๑๑ กอง และบรรดาการที่เกี่ยวข้องด้วยแผนกใด
ให้เจ้าหน้าที่แผนกนั้นนำเสนอในที่ประชุมตามธรรมดา
(๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ - ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕)

เอกสารรัชกาลที่ ๒ น.๔.๑/๓๗ เล่ม ๑ เรื่องคิดจะ
รับคนพ้นกำหนดปลดจากประจำการทหารแลพลตระเวน
แล้ว เข้าเป็นพลตระเวนอีกต่อไป (๒๘ พฤษภาคม -
๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๗)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๕๐ เล่ม ๑ เรื่องจัดแยก
หน้าที่ราชการกรมพลตระเวน และร่างข้อบังคับว่าด้วย
หน้าที่จเร และข้อบังคับว่าหน้าที่แพนคคคี่ (๑๖ มิถุนายน
- ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- ✓ เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๕๒ เล่ม ๑ เรื่องให้อธิบดี
กรมพลตระเวนลงไปเพียงผู้บังคับการแขวง เป็นผู้พิจารณา
ถ้าเห็นว่าเรื่องใดเป็นประโยชน์ ก็ควรบอกได้ ห้ามมิให้
เจ้าพนักงานชั้นใด ๆ บอกข่าวคราวแก่คณะหนังสือพิมพ์
เป็นอันขาด (มิถุนายน - ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- ✓ เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๕๓ เล่ม ๑ เรื่องคำสั่ง
เสนาบดีว่าด้วยข้อบังคับว่าหน้าที่แพนคคคี่ในกรมพลตระเวน
(๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๕๗ เล่ม ๒ เรื่องความเห็น
ของ อี.คัมลิว. ทรอคเตอร์ ถึงเรื่องการทำงานในกรมพล
ตระเวนแลกรมตำรวจภูธร (๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๖๕ เล่ม ๒ เรื่องประกาศ
รวมกรมพลตระเวนกับกรมตำรวจภูธร มีอธิบดีบังคับบัญชา
การทำงานทั้งสองฝ่ายแต่ผู้เดียว ให้ขึ้นอยู่กับกระทรวง
นครบาล (๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๗๓ เล่ม ๒ เรื่องความเห็น
ของทรอคเตอร์ เรื่องคดีอาญามากขึ้นเพราะการพนัน
(๒๓ - ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๗๔ เล่ม ๒ เรื่องหลวงสวัสดิ์
ผู้บังคับการตำรวจภูธร มณฑลปราจีน เสนอรายงานการทำงาน
ตำรวจภูธร พ.ศ. ๕๘ - เทียบกับ พ.ศ. ๕๗ (๒๔ - ๒๗
ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๓๕ เล่ม ๒ เรื่องสำเนา
ทะเบียนการตั้งแต่ง ย้าย บรรจุ เลื่อน และลดตำแหน่ง
นายตำรวจพระนครบาลและตำรวจภูธร (๑๑ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๘๕ เล่ม ๒ เรื่องรายงาน
ความเห็นของพระยาสุนทรพิพิธ เรื่องตรวจแผนวิธีจัด
การแบ่งแยกราชการกรมตำรวจพระนครบาลและตำรวจ
ภูธร ความที่นายพันตำรวจเอก หลวงเพชรอินทรานำเสนอ
แล้ว (๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๘๑ เล่ม ๒ เรื่องนายพัน
ตำรวจโทยาเมอร์ จเร ขึ้นไปสืบสวนเหตุผลการโจรผู้ร้าย
ซึ่งกระทำการแกการล่องไม้ขนอสักตามลำน้ำ ทางจังหวัด
สวรรคโลก แลจังหวัดสุโขทัย (๒๔ - ๒๕ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๑๒๕ เล่ม ๓ เรื่องรายงาน
กระทรวงนครบาลว่าด้วยความคิดซัดในการปราบปราม
โจรผู้ร้ายในหัวเมืองนอกกรุงเทพมหานคร (๒๕ มิถุนายน
- ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๑)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๑๒๖ เล่ม ๓ เรื่องร่าง
ข้อบังคับว่าด้วยลักษณะปกครองของกรมตำรวจพระนครบาล
และตำรวจภูธร (๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๑)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๑๔๐ เล่ม ๓ เรื่องเสนอ
โอวาทของเสนาบดีนครบาลในการที่จะปฏิบัติราชการ
ตำรวจ (๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑)

จดหมาย เหตุแห่งชาติ, กอ.ง.

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๑๔๒ เล่ม ๓ เรื่องที่จะ
ออกกฎหมายห้ามการฟ้องข้าราชการตำรวจนั้น น่าจะ
ยังไม่เหมาะ ควรรอไว้ก่อน (๒๖ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๔๖๑ - ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒)

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๑๖๐ เล่ม ๓ เรื่องความ
เห็นจักราชการกรมตำรวจพระนครบาลและภูธร (๑๖
สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๔)

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๑๖๔ เล่ม ๔ เรื่องรายงาน
ว่าช่วยการงานในกรมตำรวจภูธรและตำรวจพระนครบาล
กับว่าช่วยคดีอาญา พ.ศ. ๒๔๖๒ โดย พล.ต.ท.สี. ลอชัน
(พ.ศ. ๒๔๖๒)

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๑๖๖ เล่ม ๔ เรื่องรายงาน
ว่าช่วยการงานในกรมตำรวจภูธรและตำรวจพระนครบาล
กับว่าช่วยคดีอาญา พ.ศ. ๒๔๖๒ โดย พล.ต.ท.สี. ลอชัน
(พ.ศ. ๒๔๖๒)

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๑๖๘ เล่ม ๔ เรื่องรายงาน
ว่าช่วยการงานในกรมตำรวจภูธรและตำรวจพระนครบาล
กับว่าช่วยคดีอาญา พ.ศ. ๒๔๖๒ โดย พล.ต.ท.สี. ลอชัน
(พ.ศ. ๒๔๖๒)

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๑๖๘ เล่ม ๔ เรื่องกรมพระ
นครบาลร้องว่าตำรวจไม่ช่วยงานอำเภอ (๑๕ พฤษภาคม
- ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๓)

เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๑๗๒ เล่ม ๔ เรื่องเจ้าคุณ
เสนาบดีกำหนดให้นายตำรวจ หัวหน้าโรงพัก และนาย
อำเภอชั้นในมาประชุมที่ห้องเสนาบดี ๓ เดือนต่อครั้ง
ควยเรื่องส่งคดีให้อำเภอเปรียบเทียบ (๒ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๖๓ - ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๖)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๑๘๖ เล่ม ๔ เรื่องพระยา
 ศราชมณี ออกหนังสือสำคัญให้นายฉิ่งไปจับอ้ายไทยผู้ร้าย
 กับมีคำสั่งถึงนครบาลจังหวัดให้เลิกการใช้ผู้ร้ายจับผู้ร้าย
 (๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ - ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๒๐๒ เล่ม ๕ เรื่องนายพัน
 คำรวจโท พระวิชัยประชาบาลไปตรวจตามชายแดน
 ระหว่างกองตำรวจสยาม กับตำรวจอังกฤษ (๑๓ พฤษภาคม
 - ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๒๕๑ เล่ม ๕ เรื่องรายงาน
 การประชุมผู้บังคับการตำรวจภูธร เรื่องตรวจชายแดน
 ระหว่างกองตำรวจสยาม กับตำรวจอังกฤษ (ม.ท.)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๒๕๒ เล่ม ๕ เรื่องคำชี้แจง
 อำนาจการตรวจคน (ม.ท.)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๒๕๓ เล่ม ๕ เรื่องเสนาบดี
 แนะนำข้าราชการแก่นายกองตระเวน (ม.ท.)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๒๕๕ เล่ม ๕ เรื่องคำแนะนำ
 ว่าด้วยการจับโจรผู้ร้ายโดยละม่อม (ม.ท.)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๑/๒๖๑ เล่ม ๕ เรื่องตำนาน
 จัดตั้งกองตำรวจภูธรประจำการ (ม.ท.)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๒/๑ เรื่องข้อบังคับวิธีกอง
 ตะเวนจัดการในคดีที่เกี่ยวข้องกับคนในบังคับอังกฤษ
 (๑๘ - ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๖)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๒/๘ เรื่องกฎเสนาบดีว่าด้วย
 การลงโทษเจ้าพนักงานพลตระเวนเพิ่มเติม (๕ กรกฎาคม
 พ.ศ. ๒๔๕๘ - ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๙)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๒/๑๐ เรื่องประกาศรวม
กรมกองตระเวนกับกรมตำรวจภูธรเป็นกรมเดียวกัน
(๑๑ - ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๒/๑๒ เรื่องกฎเสนาบดี
กระทรวงนครบาลว่าด้วยหน้าที่จเรกรมพระนครบาล
และกรมตำรวจภูธร (๕ กุมภาพันธ์ - ๑ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๒/๑๔ เรื่องจัดระเบียบ
ยศแต่งตั้งตำแหน่งจเร กรมตำรวจภูธรและตำรวจนครบาล
(๑ - ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๒/๑๖ เรื่องแบ่งเขตรักษา
ปกครองตำรวจพระนครบาลแลตำรวจภูธร (๒๖ มิถุนายน
- ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๒/๑๘ เรื่องประกาศแก้ไข
ตำแหน่งเจ้าพนักงานกรมตำรวจพระนครบาลและตำรวจ
ภูธร มีอำนาจออกหมายเรียก จับคนได้ (๒๘ กันยายน
- ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๒/๒๑ เรื่องความเห็นเรื่อง
ระเบียบการตำรวจภูธร (๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๐
- ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๔)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๕/๔๐ เรื่องนายพันตำรวจตรี
ปีโทवालเซ็น จเร ยื่นรายงานประจำปี พ.ศ. ๒๔๖๔
กล่าวถึงกิจการในหน้าที่ตำรวจภูธร มณฑลร้อยเอ็ด
(๒๘ มิถุนายน - ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๕)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔.๕ก/๑ - ๔๘ เล่ม ๑,
น.๔.๕ก/๔๘ - ๑๑๘ เล่ม ๒ เรื่องรายงานตรวจ
 ราชการของจเรกรมตำรวจ (พ.ศ. ๒๔๕๖ - ๒๔๖๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๕.๒/๓๒ เล่ม ๑ เรื่องให้
 ข้าราชการและเสมียนพนักงานในกระทรวงนครบาลส่ง
 บัญชีรายชื่อข้าราชการมารับเคาประจำตัวและสมุดประวัติ
 สำหรับตัว แลคนใดจะออกหรือเข้ามารับราชการ ก็ต้อง
 ให้เสนาบดีทราบด้วยทุกครั้ง (๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕
 - ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๕.๓/๓ เรื่องตั้งโรงทำไฟฟ้าของ
 รัฐบาล (๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๘ เมษายน
 พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๗.๑/๕ เรื่องบายชีเงินค่าใช้
 สร้อยกรมสุขาภิบาล (กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๗.๑/๒๓ เรื่องสร้างเตาเผา
 ทำลายขยะมูลฝอยสำหรับกรมสุขาภิบาล และเรื่องจัด
 การสุขาภิบาลให้เป็นมีวินีซีแปดนี้ (๑๒ มกราคม พ.ศ.
 ๒๔๖๐ - ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๗.๑/๒๗ เรื่องความเห็นที่จะ
 โอนงานต่าง ๆ ไปขึ้นกระทรวงมหาดไทย
 (๒๕ ตุลาคม - ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๗.๑/๔๑ เรื่องโอนกองแพทย
 สุขาภิบาลไปขึ้นกรมสาธารณสุข และเปลี่ยนกรมสุขาภิบาล
 เป็น กรมนคราทร กองช่างก่อสร้าง เป็น กองสถาปัตยกรรม

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๗.๒/๖ เรื่องตั้งให้มิสเตอร์
อาแบลโฮม เป็นหัวหน้า(หน้า) แผนกการถนนและสะพาน
ทอน้ำ (พ.ศ. ๒๔๕๖)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๗.๓/๕ เรื่องรายงานระเบียบ
และการปกครองของกองแพทย์ กรมสุขาภิบาล ใน
กระทรวงนครบาล (๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ - ๓๑
ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๐)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๑ น.๗.๓/๕ เรื่องให้จังหวัดต่าง ๆ
รายงานบอกเหตุโรคติดต่อเป็นรายสัปดาห์(สัปดาห์)
ต่อกระทรวง (๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๒๗ กันยายน
พ.ศ. ๒๔๖๖)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๗.๔/๑ เรื่องจัดทำการประปา
(๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๗ พฤศจิกายน พ.ศ.
๒๔๕๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๗.๔/๒ เรื่องประปา แลความ
เห็นเรื่องพระราชบัญญัติเก็บภาษีที่ดิน (๒๑ ตุลาคม พ.ศ.
๒๔๕๓ - ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๔)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๗.๔/๓ เรื่องรายงานเรื่องการ
ประปา (๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ - ๕ เมษายน พ.ศ.
๒๔๕๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๗.๔/๕ เรื่องรายงานเปิดการ
ประปาสามเสน (๖ - ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๗.๔/๗ เรื่องข้อบังคับสำหรับ
การใช้น้ำประปา (พ.ศ. ๒๔๕๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๗.๔/๘ เรื่องยอดงบประมาณแผนก
ประปา พ.ศ. ๒๔๕๙ - ๕๘(เมษายน พ.ศ.๒๔๕๘-พ.ศ.
๒๔๕๙)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๔/๑๐ เรื่องมีผู้บริจาคที่ดินให้ใช้ในการก่อสร้างประปา (๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๑ - ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๔)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๕/๕ เรื่องพระราชทานเงินอุดหนุนโรงพยาบาลจีน (๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๖/๑ เล่ม ๑ เรื่องใบอนุญาตขอยื่นเรื่องการกู้เงินก่อสร้างโรงไฟฟ้าสามเสน (๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๖/๓ เล่ม ๑ เรื่องตั้งโรงทำไฟฟ้าของรัฐบาล (๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๖/๑๕ เล่ม ๑ เรื่องเจ้าพระยายมราชรายงานการปลดออกกระแสไฟฟ้าตามสถานที่ต่าง ๆ บริเวณพระราชวังดุสิต (๒๖ มิถุนายน - ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๖/๑๗ เล่ม ๑ เรื่องรายงานของหลวงสวัสดิ์คีร์เวียงไชยจะเปลี่ยนชื่อโรงไฟฟ้า (๒๖ - ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๖/๒๐ เล่ม ๑ เรื่องรายงานส่งแรงไฟฟ้าไปใช้ในสถานที่ต่าง ๆ ของโรงไฟฟ้าสามเสน (๒ กันยายน - ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๖/๓๕ เล่ม ๑ เรื่องใบอนุญาตเทียบยอดรายรับรายจ่าย (๑๒ กันยายน - ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๘)

- จกหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๖/๔๐ เล่ม ๑ เรื่องเจ้า
พระยายมราชส่งบัญชีรับจ่ายของโรงไฟฟ้าสามเสน
(๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๑ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๖๔)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๖/๔๑ เล่ม ๒ เรื่องโรง
ไฟฟ้าสามเสน ขออนุญาตสร้างเรือกลไฟ ๑ ลำ เรือ
บรรทุกของ ๑ ลำ (๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐ - ๒๐
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๓)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๖/๕๖ เล่ม ๒ เรื่อง
นายโกไสย ศุขะวนิช ออกไปเล่าเรียนการไฟฟ้า
ประเทศอเมริกา (๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๒๓
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๓)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๑/๔ เล่ม ๑ เรื่องตั้งผู้ตรวจ
การณ้ออกจัดระเบียบการอำเภอบึง (๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๒
- ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๑/๒๔ เล่ม ๑ เรื่องเสนอ
ยอดงบประมาณปีคี่อาญา พ.ศ. ๒๔๕๕ (๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๖)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๑/๔๗ เล่ม ๑ เรื่องรายงาน
ประชุมอำเภอบึง พ.ศ. ๒๔๕๔ (๑ พฤษภาคม - ๔ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๕๔)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๑/๖๖ เล่ม ๒ เรื่องจกหมายเหตุ
บรรทัด (บันทึก) กำหนดโครงการจัดอำเภอบึงขึ้นใน
(๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๕)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ศ.๑/๕๔ เล่ม ๒ เรื่องให้กรม
การอำเภอบึงอำนาจเปรียบเทียบคดีอาญา (๑ - ๑๖
มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ส.๑/๑๐๐ เล่ม ๓ เรื่องให้
 อำเภอบำรุงช่างน้ำฝน น้ำท่า และการทำนา
 (๑ กรกฎาคม - ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๒)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ส.๑/๑๐๔ เล่ม ๓ เรื่อง
 รายงานประชุมอำเภอบำรุงช่าง พ.ศ. ๒๔๖๒ (๓ ตุลาคม -
 ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ส.๑/๑๖๖ เล่ม ๔ เรื่องคิดจะ
 หนุ (ทะนุ)บำรุงการทำมาหาเลี้ยงชีพของราษฎรให้
 เจริญยิ่งขึ้น และป้องกันไม่ให้ราษฎรเสียคอกเบี้ยแรง
 เกินสมควร (๒๕ กรกฎาคม - ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.ส.๓/๑ เล่ม ๑ เรื่องให้เมือง
 และอำเภอบอกเดินทางตรวจการและทำรายงานส่ง
 (๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ - ๑ กุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๒๔๗๔)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๐.๒๓/๑๒๓ เล่ม ๔ เรื่อง
 เปลี่ยนแปลงเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย (๗ เมษายน
 พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๑)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๐.๒๓/๑๒๔ เล่ม ๔ เรื่อง
 เปลี่ยนแปลงนามนครบาลจังหวัด เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด
 ปลัดอำเภอที่ ๑ - ๒ เรียกว่า "ขวา - ซ้าย" (๒๑
 เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๐.๔/๓ เล่ม ๑ เรื่องรายงาน
 การประชุมปลัดข้าราชการต่าง ๆ เมืองชัยภูมิ
 (๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๕)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๐.๔/๕ เล่ม ๑ เรื่องรายงาน
การเสียหาย เพราะเหตุน้ำมากน้ำน้อย (๘ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๖)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๐.๔/๑๔ เล่ม ๑ เรื่องรายงาน
การประชุมปลุ่กษาราชการต่าง ๆ (๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๕
- ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๐.๔/๑๕ เล่ม ๑ เรื่องรายงาน
การประชุมจัดการบำรุงโรงเรียน (๒๐ มิถุนายน -
๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๕)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๐.๕/๒ เรื่องส่งรายงาน
ประชุมปรึกษาราชการ (๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๖ -
๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๐.๖ก/๕๖ เล่ม ๒ เรื่องหนังสือ
ที่กระทรวงมหาดไทยส่งคืนมา เจ้าคุณสมุห์ทำให้เก็บไว้
(๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔ - ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ.
๒๔๖๕)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๐.๗ก/๒๗ เรื่องหลวงณรงค์ฤทธิ์
ปลัดจังหวัดพระประแดง ออกความเห็นถึงวิธีดำเนินการ
ปกครอง ในเมื่อได้ประกาศรวมกระทรวงนครบาลกับ
กระทรวงมหาดไทย (๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ -
๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๕)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๒/๑๓ เล่ม ๑ เรื่องร่างกฎ
ข้อบังคับเพิ่มเติมว่าด้วยการสืบและไต่สวน (๑ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๕๖ - พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๒/๑๕ เล่ม ๑ เรื่องให้นายใบ
สืบผู้ร้าย (มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๘)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๒/๑๔ เล่ม ๑ เรื่องงบบ ๗ วัน และงบตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. ๒๔๖๐ (๑ เมษายน - ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๐)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๒/๓๐ เล่ม ๑ เรื่องบัญชีเหตุอุกฉกรรจ์ งบจากรายงานตำรวจพระนครบาลและตำรวจภูธรมณฑลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๖๒ เทียบ พ.ศ. ๒๔๖๑ (๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๓)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๒/๔๖ เล่ม ๒ เรื่องหน้าที่อัยการพระนครบาล (๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๒/๔๗ เล่ม ๒ เรื่องคำสั่งและระเบียบการต่าง ๆ (๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๒/๖๒ เล่ม ๓ เรื่องระเบียบวิธีการที่ศาลจะให้จำเลยในคดีอาญาที่สำคัญมีประกันไป ศาลจะต้องแจ้งให้โจทก์ทราบและฟังคำชี้แจงประกอบกับความวินิจฉัยของศาลในสมควรแก่ความยุติธรรม (๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๖)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๔/๓ เล่ม ๑ เรื่องหัวข้อประชุมเทศาภิบาลของกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๔๕๕ (๔ - ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๔/๕ เล่ม ๑ เรื่องประชุมเทศาภิบาล พ.ศ. ๒๔๕๔
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๔/๑๓ เล่ม ๑ เรื่องหัวข้อจัดซื้อที่จะนำเข้าผูกในที่ประชุมเทศาภิบาล (๑๔ กรกฎาคม - ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๔)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. / เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๘/๑๔ เล่ม ๑ เรื่องประชุม
เทศาภิบาล พ.ศ. ๒๔๕๘ (๑๐ สิงหาคม - ๒๐ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๕๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๘/๑๕ เล่ม ๑ เรื่องหัวข้อประชุม
สมุหเทศาภิบาลของกระทรวงต่าง ๆ (๒๓ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๕๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๘/๑๔ เล่ม ๑ เรื่องรายงาน
ประชุมสมุหเทศาภิบาล พ.ศ. ๒๔๕๘ (๑๔ มีนาคม พ.ศ.
๒๔๕๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๘/๒๕ เล่ม ๒ เรื่องขอทราบ
รายการที่จะเข้าประชุมเทศาภิบาลที่กระทรวงวัง
(๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ - ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๘/๒๖ เล่ม ๒ เรื่องส่งรายงาน
การประชุมสมุหเทศาภิบาล พ.ศ. ๒๔๕๘ - ๒๔๖๑
(๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๘/๒๗ เล่ม ๒ เรื่องประชุม
เทศาภิบาล (พ.ศ. ๒๔๖๓)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๘/๒๘ เล่ม ๒ เรื่องรายงาน
ประชุมเทศาภิบาล พ.ศ. ๒๔๖๔ (๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๘/๓๒ เล่ม ๒ เรื่องประชุม
เทศาภิบาลประจำปี พ.ศ. ๒๔๖๖ (๓ - ๒๕ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๖๖)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๘/๓๔ เล่ม ๒ เรื่องรายงาน
ประชุมอุปราชาและสมุหเทศาภิบาล พ.ศ. ๒๔๖๗
(๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ - ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๘)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑๘/๓๕ เล่ม ๒ เรื่องรายงาน
ประชุมอุปราชาและสมุหนเทศาภิบาล พ.ศ. ๒๔๖๗(๒๔๖๗)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๓ก/๑๑ เรื่องเบ็ดเตล็ดที่
เกี่ยวแก่กระทรวงมหาดไทย (๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๗
- ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๗)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๓ข/๓ เรื่องปัญหาการเงิน
แผ่นดิน (ตอน ๓) (๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๕ -
๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๓ข/๒๔ เรื่องการเงินแผ่นดิน
ตอนตัดรายจ่าย (ปีที่ ๓) (๖ เมษายน - ๕ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๖๕)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๓จ/๓ เรื่องปัญหาเรื่องการ
ประปา, ภาษีอากร, อากรการพนัน (๒๑ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๕๕)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๓จ/๑๖ เรื่องข้อบังคับการใช้
น้ำประปา (๑๔ กรกฎาคม - ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๗)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๓จ/๒๓ เรื่องความเห็น
เอกชนเรื่องน้ำประปา (๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๗)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๓จ/๒๔ เรื่องข่าวเกี่ยวกับ
บริษัทไฟฟ้าสยาม (๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ - ๕ กันยายน
พ.ศ. ๒๔๕๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๓จ/๒๕ เรื่องข่าวเกี่ยวกับ
น้ำประปา (๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๘ - ๑๘ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๖๐)

- จดหมายเหตุนานาชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๓/๕๕ เรื่องการปกครอง
 เกี่ยวแก่การศุขาภิบาล และวิธีปกครองของประเทศสยาม
 (๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ - ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๖)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๖/๑๓ เล่ม ๑ เรื่องคว
 ระลึกถึงที่สุดในบัดนี้ "ตั้งตำแหน่งข้าราชการ"
 (๕ กันยายน - ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๖)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๖/๓๕ เล่ม ๑ เรื่องคอเรศ-
 ปอนเคนซ์ขอให้เลิกห้ามไม่ให้ราษฎรใช้ปืนเบา
 เมาเซอร์ (๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๐.๖/๗๕ เล่ม ๑ เรื่องกำเนิด
 และชนิก กับทั้งวิธีการปราบปรามโจรผู้ร้าย (๗ พฤศจิกายน
 พ.ศ. ๒๔๖๐)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๕/๑ เล่ม ๑ เรื่องร่าง
 พระราชบัญญัติลักษณะเงินใหม่เข้าเมือง รัตนโกสินทร์ศก
 ๑๒๗ (๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ - ๗ มกราคม
 พ.ศ. ๒๔๕๔)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๕/๒ เล่ม ๑ เรื่องเงินก่อการ
 กำเริบและหยุดงาน (๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๓ -
 ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๕/๔ เล่ม ๑ เรื่องจัดการ
 ปกครองจีน (๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๑๓ กุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๒๔๕๔)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๕/๑๕ เล่ม ๑ เรื่องกราบ
 บังคมทูลเรื่องพวกจีนจัดการเรียโรเงินส่งไปอุดหนุนพวก
 เกกเหม็งในประเทศจีน (๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๕/๒๐ เล่ม ๑ เรื่องปัญหา
เรื่องเงินที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร (๘ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๕๔ - ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๕/๒๖ เล่ม ๑ เรื่องกราบบังคม
ทูลเรื่องพวกจีนประชุมกันที่ถนนอนุวงศ์ ตรงหน้าบ้านพระยา
อินทราธิบดีสีหราชรองเมือง (๓๑ พฤษภาคม - ๑ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๕๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๕/๔๕ เล่ม ๒ เรื่องอภัยใน
มณฑลกรุงเทพ (๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๗ - ๗ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๔๖๓)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๒๕.๒/๗ เรื่องหนังสือระหว่าง
เสนาบดีนครบาลกับพระยามูรินวราชรุ้ เรื่องเงินไม่ซื้อสินค้า
ญี่ปุ่น (๒๕ สิงหาคม - ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๔ เล่ม ๑ เรื่องคณะกรรมการ
กำกับและตรวจข้าวประชุมร่างพระราชบัญญัติกำกับข้าว
และอาหาร พ.ศ. ๒๔๖๒ (๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ -
๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๕ เล่ม ๑ เรื่องจัดการ
ช่วยเหลือราษฎรในเวลาที่ข้าวแพง (๒๕ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๖๑ - ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๖ เล่ม ๑ เรื่องบันทึก
เรื่องการกำกับตรวจตราข้าว (๒๔๖๑ - ๒๔๖๒)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๗ เล่ม ๑ เรื่องปัญหา
เรื่องข้าวแพง (๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)

- จดหมายเหตุนั่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๔ เล่ม ๑ เรื่องข้าวแพง
(๓๐ พฤษภาคม - ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๑๑ เล่ม ๑ เรื่อง
เบ็ดเตล็ด (๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๒๒ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๖๓)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๑๔ เล่ม ๑ เรื่องประกาศ
ห้ามส่งข้าวออกนอกพระราชอาณาเขตโดยมิได้รับอนุญาต
(๑๐ - ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๒๖ เล่ม ๒ เรื่องการ
ตรวจกักกันข้าวออกนอกเขตมณฑล จังหวัด (๒๓ มิถุนายน
- ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๓๖ เล่ม ๒ เรื่องเมม-
มอแรนคัมเรื่องการกำกับตรวจตราข้าว (๔ - ๑๗
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๓๗ เล่ม ๒ เรื่อง
รายงานความเห็นของพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวง
ราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ในการกำกับตรวจตราข้าว
(๔ กรกฎาคม - ๒๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๓๘ เล่ม ๒ เรื่องพ่อค้า
ข้าวมณฑลพิษณุโลกร้องทุกข์เรื่องข้าวค้างอยู่ในรถไฟ
(๕ - ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๕๖ เล่ม ๒ เรื่อง
ความเห็นกรรมการเรื่องที่จะออกพระราชบัญญัติกำกับ
ตรวจตราข้าว (๒๔ สิงหาคม - ๒๔ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๖๒)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. < เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๕๕ เล่ม ๒ เรื่องความ
เห็นเจ้าพระยายมราช เรื่องการกำกับตรวจตราข้าว
(๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๖๑ เล่ม ๒ เรื่องบันทึก
ข้อคัดค้านจำกัดราคาข้าวของเจ้าคุณเสนามตีกระทรวง
นครบาล (๑๘ พฤศจิกายน - ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๔๖๒)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๘๔ เล่ม ๓ เรื่อง
พระราชบัญญัติกำหนดโทษผู้ฝ่าฝืนต่อกรกำกับการขน
ข้าวส่งออกนอกพระราชอาณาเขต (๒๘ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๖๓)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓/๘๘ เล่ม ๓ เรื่องประกาศ
ยกเลิกการกักกันข้าว (๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๓)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓ก/๒๘ เรื่องรายงาน
ประชุมเรื่องการกำกับตรวจตราข้าว วันที่ ๒๒ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๖๒ (๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓ก/๓๖ เรื่องการประชุม
คณะกรรมการกำกับและตรวจตราข้าว วันที่ ๑๗ กันยายน
พ.ศ. ๒๔๖๓ (๑๗ กันยายน - ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๓)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๑.๓ข/๑๓ เล่ม ๒ เรื่องสอบสวน
เรื่องข้าวขึ้นราคา (๒๔ เมษายน - ๑๖ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๖๑)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๒.๑/๓ เล่ม ๑ เรื่องเหตุการณ์
ขัดข้องเรื่องเงินรางวัล (๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ -
๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๒)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๒.๑/๔ เล่ม ๑ เรื่องระเบียบ
การขอเงินรางวัลแลสินบด (๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๒
- ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๓)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๒.๑/๑๑ เล่ม ๑ เรื่อง
กรรมการตรวจรายได้จ่ายตอนที่ ๒ (๔ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๒.๑/๑๓ เล่ม ๑ เรื่องการ
ตรวจบัญชีรายรับรายจ่ายเงินต่าง ๆ ในกระทรวง
นครบาล (๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๖ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๕๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๒.๑/๒๕ เล่ม ๑ เรื่องข้อ
บังคับการเบิกจ่ายเงินรางวัล (๒๕ มิถุนายน พ.ศ.
๒๔๕๗ - ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๒.๑/๕๕ เล่ม ๒ เรื่องหนังสือ
กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กรมบัญชีกลาง งบประมาณ
จำนวนพุทธศักราช ๒๔๖๘ (พ.ศ. ๒๔๖๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๒.๑/๕๖ เล่ม ๒ เรื่องกรรมการ
ตรวจรายได้รายจ่ายตอนที่ ๑ (ม.ท.)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๔/๔๑ เรื่องพระยาตรีภุมมา-
ภิบาลกับพระวิชัยประชาบาลไปประชุมที่เมืองมอลแมน
เรื่องการปราบปรามผู้ร้ายชายแดน (๑๐ กุมภาพันธ์
- ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๔)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๔/๔๕ เรื่องทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้จัดกวโอนกรมราชทัณฑ์ไปอยู่ในบังคับ
บัญชาของกระทรวงยุติธรรม (๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๕)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. / เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๔/๖๑ เรื่องบรรดากิจการ
ของกระทรวงต่าง ๆ ที่มีการเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่
กระทรวงมหาดไทย หรือคำสั่งระเบียบการใด ๆ ที่
กรม กระทรวง อุตราช สมุหเทศาภิบาล มอบหมาย
ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดอำเภอ ต้องปฏิบัติหรือเรียกร้อง
กะเกณฑ์ เร็ยรายที่จะให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างหนึ่งอย่าง
ใด ต้องบอกกระทรวงมหาดไทยให้ทราบ (๑๑ - ๒๓
พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๔)
-
- . เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๔.๑/๑๕ เรื่องให้นครบาล
จังหวัดมีหน้าที่รับผิดชอบในราชการของกระทรวง
ธรรมการตามจังหวัดด้วย (๒๖ - ๒๗ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๔๖๐)
-
- . < เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๔.๕/๒ เล่ม ๑ เรื่องจัด
ระเบียบการศึกษาของส่วนราษฎร ในมณฑลกรุงเทพ
(๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ.
๒๔๕๔)
-
- . / เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๓๔.๕/๔ เล่ม ๑ เรื่องหัวข้อ
หาญาของกระทรวง มณฑล เรื่องจัดการศึกษา
(๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๑๗ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๕๔)
-
- . เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๔๔/๒๕ เรื่องรายงานประชุม
นครบาลเรื่องการปราบปรามโจรผู้ร้าย (๑๐ - ๑๔
มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๔)
-
- . / เอกสารรัชกาลที่ ๖ น.๑/๕๖ เล่ม ๓ เรื่องเจ้าพระยา
ยมราชจักราชการกระทรวงมหาดไทย (๔ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๕)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๑/๕๗ เล่ม ๓ เรื่องข้อบังคับ
ลักษณะปกครองหัวเมืองหัวเมืองลาวของเจ้าพระยาบรมราช
(๕ - ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๕)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๑/๕๘ เล่ม ๓ เรื่องเปลี่ยน
ตำแหน่งหน้าที่ราชการในกระทรวงมหาดไทย และกอง
สมุหพระนครบาล (๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๕)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๑/๖๕ เล่ม ๓ เรื่องนามที่
ทำการสำหรับสมุหพระนครบาล (๑๗ - ๒๐ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๔๖๗)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๓.๑/๕๖ เล่ม ๑ เรื่องสมเด็จ
กรมพระยาคำรงราชานุภาพกราบถวายบังคมลาออกจาก
ราชการ (๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๓.๓/๑ เรื่องเจ้าพระยาบรมราช
เสนาบดีมหาดไทยตรวจราชการหัวเมือง (๒๒ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๖)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๕.๒/๘๕ เล่ม ๔ เรื่อง
รายงานโจรผู้ร้ายและเหตุยั้งตราย ทั้งในกรุงและ
หัวเมือง จำนวน พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๒๔๖๖ (๒๗ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๗)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๕.๒/๘๖ เล่ม ๔ เรื่องรายงาน
โจรผู้ร้ายทั่วพระราชอาณาจักร (๒๗ สิงหาคม พ.ศ.
๒๔๖๗ - ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๑๐/๔ เรื่องข้อบังคับการ
อนุญาตให้ตำรวจไทยและอังกฤษถืออาวุธข้ามแดนกันได้
ในเมื่อมีความจำเป็นคิดตามผู้ร้าย (๒๑ - ๒๘ กันยายน
พ.ศ. ๒๔๖๘)

- จกหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๑๒/๓ เรื่องหนังสือแถลงการณ์
 สาธารณสุข (๖ พฤศจิกายน - ๑๐ มกราคม
 พ.ศ. ๒๔๖๓)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๑๔/๖ เรื่องโอนกรมป่าไม้จาก
 มหาดไทยไปขึ้นเกษตรฯ และตั้งขึ้นเป็น กรม มีอธิบดี
 (๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๔ - ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๑๓/๑๖ เรื่องแลกเปลี่ยนที่ดินกับ
 ราษฎร ทำถนนที่จังหวัดพระประแดง เนื่องจากถูกเพลิง
 ไหม (๕ - ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๒๒/๑๒ เรื่องผู้ร้ายมณฑลปัตตานี
 เกี่ยวกับอับดุลกาเดร์ (๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ -
 ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๒๒/๑๓ เรื่องเหตุการณ์ทาง
 เมืองปัตตานี (๕ - ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๒๒/๑๔ เรื่องรายงานเจ้าพระยา
 ยมราชตรวจจักราชการมณฑลปัตตานี (๒๐ มิถุนายน
 พ.ศ. ๒๔๖๖)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๒๒/๑๕ เรื่องรายงานเจ้าพระยา
 ยมราช เรื่องจักระเบียบราชการมณฑลปัตตานี
 (๒๐ มิถุนายน - ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๖)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ม.๒๒/๑๖ เรื่องจักราชการมณฑล
 ปัตตานีอันเกี่ยวกับสิทธิและศาสนา (๒ - ๔ กรกฎาคม
 พ.ศ. ๒๔๖๖)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๑/๓ เล่ม ๑ เรื่องตรวจเงิน
 คงพระคลังมหาสมบัติ (๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ -
 ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๑/๕๔ เล่ม ๓ เรื่องรายงาน
นายวิลเลียมสันว่าด้วยปัญหาเรื่องเงิน (๒๕ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๖๒)
- _____ เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๔/๒ เรื่องพิมพ์งบประมาณเงิน
รายได้รายจ่ายของรัฐบาล (๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๕
- ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๓)
- _____ เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๑๔/๔ เรื่องสำเนาเรื่องความ
คืบขันในการเงินแผ่นดิน ศก ๒๔๖๖ (๒๑ ธันวาคม -
๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖)
- _____ เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๑๔/๓ เรื่องรายงานกรมสรรพากร
ในเลนอก (๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๑ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๕๕)
- _____ เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๒๐/๒ เรื่องข่าวแพงและเรื่อง
กรรมการตรวจตราข่าว
- _____ เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๒๐/๓ เรื่องข่าวแพง
(๕ พฤษภาคม - ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
- _____ เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๒๐/๔ เรื่องข่าวแพง(ตอนใหม่)
๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๓)
- _____ เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๒๐/๕ เรื่องข่าวแพง(ตอนใหม่)
(๓ มิถุนายน - ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๓)
- _____ เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๒๑/๑ เรื่องสภาการคลัง ปีที่ ๑
ตอนรัชกาลที่ ๖ (๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ -
๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๕)
- _____ เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๒๑/๒ เรื่องสภาการคลัง ปีที่ ๒
ตอนรัชกาลที่ ๖ (๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ -
๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๖)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๒๒.๑/๑๒ เล่ม ๑ เรื่อง
พระราชทานที่ดิน และโรงทำอิฐ ตำบลบางบัวทอง
จังหวัดนนทบุรี เป็นสิทธิ์แก่เจ้าพระยายมราช
(ปิ่น สุขุม) (๒ ตุลาคม - ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ กษ.๘/๑ เรื่องข้าวแพง (๒๗ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๖๑ - ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ กษ.๘/๒ เรื่องข้าวแพง
(๑๘ พฤษภาคม - ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ กษ.๘/๓ เรื่องข้าวแพง
(๒๓ พฤษภาคม - ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๒/๕ เรื่องพระราชบัญญัติประถม
ศึกษา (๒๔๖๐ - ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๖)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๑๐/๕ เล่ม ๑ เรื่องจัดการศึกษา
ประชาชนของราษฎรทั่วทุกมณฑล (๓๐ เมษายน พ.ศ.
๒๔๕๔ - ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๗)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ว.๒๑/๒๔ เรื่องประกาศตั้งเจ้าพระยา
ยมราช (๔ ธันวาคม - ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๑๕.๒/๒ เล่ม ๑ เรื่องพระบรม
ราชาไชบาย เรื่องระบายนชาติเยอรมัน ออสเตเรียออก
จากราชการ (๒๕ พฤษภาคม - ๒๓ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๔๖๐)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ ค.๑๕.๒/๓ เล่ม ๑ เรื่องรายงาน
กระทรวงนครบาลจับเชลยและเรือเชลย (๔ มิถุนายน
- ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๐)

- จดหมายเหตุนแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ รล.๑/๒๒ เล่ม ๒ เรื่องป้องกัน
การแต่งหนังสือที่ไม่สมควรจำหน่าย (๑๔ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๕๕)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ รล.๑/๔๖ เล่ม ๓ เรื่องเรียน
พระราชปฏิบัติเรื่องวิธีทูลเกล้าฯถวายหนังสือ
(๓๑ สิงหาคม - ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๓)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ รล.๑/๖๖ เล่ม ๕ เรื่องปัญหา
รัฐประศาสนโนบาย ๒ ข้อ สัญญาเนเคร์ดันด์ สัญญา
อังกฤษ บริษัทรรางขอเพิ่มรางเกินรอด (๒๓ เมษายน
พ.ศ. ๒๔๖๗ - ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๘)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ รล.๒๐/๑๓ เล่ม ๑ เรื่องบริษัท
ปูนซิเมนต์ไทยมีเงินทุนของพระคลังข้างที่ (๓๐ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๕๖ - ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๔)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๒.๑ก/๑๒ (หมายเลข ๔)
เรื่องนรบาลขอส่งนายถนัด นาวานุเคราะห์ไปเรียน
วิชาแพทย์ที่ฮ่องกง และโคนนายสัมพันธ์ วสุธาร นายกร
เข้าเป็นนักเรียนทุนกระทรวงนรบาล (๒๗ กุมภาพันธ์
- ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๑)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๒.๑ก/๑๓ (หมายเลข ๔)
เรื่องนรบาลส่ง นายโกไสย ศุขะวณิช ไปเรียนการ
ไฟฟ้า ณ อเมริกา (๖ - ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๒)
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๒.๑ก/๑๕ (หมายเลข ๔)
เรื่องนรบาลขอส่งนักเรียนไปนอกเพิ่มขึ้นอีก ๔ นาย
(๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓ - ๘ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๖๔)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๒.๑ก/๑๙ (หมายเลข ๔)
 เรื่องส่งหลวงเพชรไวยการไปศึกษาวิชาการแพทย์
 ในอเมริกาโดยทุนรอกี้เฟลเลอร์ (๑๙ กรกฎาคม
 พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๒.๑ก/๒๐ (หมายเลข ๔)
 เรื่องรองอำมาตย์ตรีโชติ ยูปานนท์ เรียนวิชาสาธารณสุข
 และนายภูษณาภรณ์ ไกรฤกษ์ (๖ - ๒๓ มกราคม
 พ.ศ. ๒๔๖๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๒.๑ก/๒๒ (หมายเลข ๔)
 เรื่องรองอำมาตย์เอกพระบริรักษ์เวชการออกไป
 เล่าเรียนโดยทุนรอกี้เฟลเลอร์ (๒๕ พฤษภาคม -
 ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๖)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๒.๑ก/๒๔ (หมายเลข ๔)
 เรื่องรองอำมาตย์เอกหลวงบรรจงพยาบาลออกไป
 ศึกษาวิชาแพทยด้วยทุนรอกี้เฟลเลอร์มูลนิธิ
 (๑๔ - ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๒.๑ก/๒๕ (หมายเลข ๔)
 เรื่องรองอำมาตย์เอกหลวงไวยวิธีการออกไปศึกษา
 วิชาการสาธารณสุขโดยทุนรอกี้เฟลเลอร์ (๒๗ มิถุนายน
 พ.ศ. ๒๔๖๗ - ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๗)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๒.๑ก/๒๗ (หมายเลข ๔)
 เรื่องนายเจือ ศัลยพงศ์ นักเรียนกรมสุขาภิบาล
 (๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ - ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๒.๒ก/๒๑ เล่ม ๓ เรื่องจ้างชาว
 ต่างประเทศในกรมสุขาภิบาล ๑๘ ราย (๑๖ กุมภาพันธ์
 พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๗)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๓.๑/๖๔ เล่ม ๒ เรื่อง
 เจ้าพระยามรราช (๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๓
 - ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๖)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๓.๗/๓๔ เล่ม ๒ เรื่อง
 หนังสือพิมพ์ลงข่าวการโตโครกเกี่ยวแก่การศุขาภิบาล
 (๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๓.๗/๔๕ เล่ม ๒ เรื่องข่าว
 น.ส.พ. Bangkok Times (๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๕
 - ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ บ.๔.๔/๑๔ เรื่อง นายโชติ
 โชติกะเสถียรสอบตกถูกส่งตัวกลับ (๑๕ - ๒๔ ธันวาคม
 พ.ศ. ๒๔๖๒)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ สบ.๒.๓๓/๒ เล่ม ๑ เรื่อง
 ประกาศตั้งกรรมการสภาการคลัง (๑ มกราคม
 พ.ศ. ๒๔๖๕)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ สบ.๒.๓๓/๔ เล่ม ๑ เรื่อง
 งบประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๘ (๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๖
 - ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๘)
-
- เอกสารรัชกาลที่ ๖ สบ.๒.๓๓/๕ เล่ม ๑ เรื่อง
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการ
 โปรดเกล้าตั้งกรรมการจัดระเบียบงบประมาณ
 (ตัดทอน) แทนกรรมการสภาการคลัง พร้อมกับบันทึก
 ของกรมพระยาดำรงราชานุภาพกราบบังคมทูล
 (๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖ - ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๘)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๖ สบ.๒.๓๗/๑๑ เล่ม ๑ เรื่องฐานะ
การเงิน (๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖ - ๒๔ มิถุนายน
พ.ศ. ๒๔๖๘)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๓๗/๑๕ เล่ม ๑ เรื่องร่าง
รายงานกรรมการองคมนตรี(ย่อ) กราบบังคมทูล
(๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๘)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๓๗/๑๘ เล่ม ๑ เรื่องแก้ไข
ระเบียบ และกำหนดอำนาจหน้าที่สภาการคลังใหม่
(๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๓๗/๒๐ เล่ม ๑ เรื่อง
กระทรวงมหาดไทยคำรห์จะจัดสถานที่ป้องกันโรคภัย
ทางทะเล (๒๐ เมษายน - ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๘)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๕๐/๖๕๔ เล่ม ๗ เรื่อง
มิสเตอร์คิมลิว. เอ็ม. วิลเลียมสัน(W.M.Williamson)
(๑๐ กุมภาพันธ์ - ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๗ สบ.๒.๕๖/๓๐ เล่ม ๒ เรื่อง
ประวัติเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) (๕ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๑๒๕)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๗ ศ.๒/๔ เรื่องประกาศใช้
พระราชบัญญัติประถมศึกษากรุงเทพฯ และเรื่อง
แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประถมศึกษา (๕ มกราคม
พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๔)
- _____ . เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๒๖.๕/๒๔๖ เล่ม ๑๑ เรื่อง
เจ้าพระยายมราชพ้องหนังสือพิมพ์ไทยหนุ่ม หัวว่าหมื่น
ประมาทเรื่องไฟฟ้า (๑๑ กรกฎาคม - ๕ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๗๒)

- จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. เอกสารรัชกาลที่ ๗ ม.๒๖.๕ค/๒ เล่ม ๑ เรื่องข่าว
 เกี่ยวกับโจรผู้ร้าย (๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๑ -
 ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๒)
-
- เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๒/๕๓ เล่ม ๑
 เรื่องประกาศเรื่องแบ่งแขวงศึกษามณฑลกรุงเทพฯ
 (๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๖)
-
- เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๒/๑๐๑ เล่ม ๒
 เรื่องร่างพระราชบัญญัติจัดการปฐมนศึกษา พ.ศ.๒๔๕๗
 (๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ - ๑๒ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๗)
-
- เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๒/๑๑๔ เล่ม ๒
 เรื่องประกาศแบ่งแขวงศึกษากรุงเทพฯ
-
- เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๒/๑๖๔ เล่ม ๓
 เรื่องพระราชบัญญัติประถมศึกษา (๒๗ ธันวาคม
 พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๔)
-
- เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๒/๑๗๓ เล่ม ๓
 เรื่องประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา
-
- เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๓๕/๔๐ เล่ม ๑
 เรื่องสมุหพระนครบาลเสนอรายงานการศึกษาประชาบาล
 ในกรุงเทพฯที่ได้ทดลองมาแล้ว ๕ ตำบล (๒๐ - ๓๐
 มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๗)
-
- เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ ศธ.๓๕.๑/๑๔๒ เรื่อง
 การที่จะใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาในกรุงเทพฯ
 ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔ - ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๑)

เอกสารต้นที่พิมพ์แล้ว

กฎหมายโปlicit ๕๓ ข้อ ซึ่งจะรักษาน้ำที่ในพระนครแลนอกพระนคร." ราชกิจจานุเบกษา
 เล่ม ๒ (วันอาทิตย์ ชัน ๑๔ คำ เดือน ๕ ปีชวด สัปตศก ๑๒๓๓) : ๑๔๕ -
 ๑๔๘ (วันอาทิตย์ แรม ๖ คำ เดือน ๕ ปีชวด สัปตศก ๑๒๓๓) : ๑๕๓ - ๑๕๖
 และ (วันอาทิตย์ แรม ๑๓ คำ เดือน ๕ ปีชวด สัปตศก ๑๒๓๓) : ๑๖๑ - ๑๖๔

"ขอบังคับลักษณะปกครองหัวเมืองชั่วคราว พระพุทธศักราช ๒๔๖๕ และกฎที่ ๑ - ๔."

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓๕ พ.ศ. ๒๔๖๕ : ๘๕ - ๑๐๒, ๓๐๘ - ๓๒๔.

"ขอบังคับลักษณะปกครองหัวเมืองชั่วคราว พระพุทธศักราช ๒๔๖๕ กฎที่ ๕ - ๘."

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓๖ พ.ศ. ๒๔๖๖ : ๘๖ - ๘๘, ๑๘๗ - ๒๑๐,
 ๒๕๒ - ๒๕๕, ๒๖๓ - ๒๖๗

"ขอบังคับอัยการ พระพุทธศักราช ๒๔๖๕." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓๕
 พ.ศ. ๒๔๖๕ : ๓๒๕ - ๓๔๐

"แจ้งความของเจ้าพนักงานผู้กำกับตรวจตราชาว." ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๖
 (วันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒) : ๑๔๖๖

"ประกาศตั้งผู้บัญชาการกรมศุขาภิบาล." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๑๖ ร.ศ. ๑๑๖
 (พ.ศ. ๒๔๔๐) : ๑๕๒ - ๑๕๔

"ประกาศตั้งเจ้าพนักงานกรมศุขาภิบาล." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๑๖ ร.ศ. ๑๑๖
 (พ.ศ. ๒๔๔๐) : ๓๒๘

"ประกาศการสร้างประปา." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๓ ภาค ๑ ร.ศ. ๑๒๘
 (พ.ศ. ๒๔๕๒) : ๓๒ - ๓๔

"ประกาศกระทรวงนครบาลในการจัดซื้อที่ดินสร้างการประปาสำหรับกรุงเทพมหานคร."

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๓ ภาค ๑ ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒)

"ประกาศตั้งตำแหน่งอธิบดีกรมศุขาภิบาล." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๕

พ.ศ. ๒๔๕๕ : ๑๘๗

"ประกาศเก็บเงินภาษีเรือนหลวงแก่ผู้พักอาศัยอยู่ ซึ่งอยู่ในเขตศุขาภิบาล." ประชุมกฎหมาย

ประจำศก เล่ม ๒๖ พ.ศ. ๒๔๕๖ : ๓๗๑ - ๓๗๓

"ประกาศเลิกการจัดซื้อที่ดินสร้างการประปาสำหรับกรุงเทพฯ พระมหานคร." ประชุมกฎหมาย

ประจำศก เล่ม ๒๗ พ.ศ. ๒๔๕๗ : ๓๖๘ - ๓๖๙

"ประกาศแก้ไขเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน ร.ศ. ๑๓๑."

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๘ พ.ศ. ๒๔๕๘ : ๒๕๖ - ๒๕๗

"ประกาศพระราชบัญญัติอากรการพนันแก้ไขเพิ่มเติม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘." ประชุมกฎหมาย

ประจำศก เล่ม ๒๘ พ.ศ. ๒๔๕๘ : ๔๗๒ - ๔๗๓

"ประกาศขยายเขตศุขาภิบาล." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๙ พ.ศ. ๒๔๕๙

: ๑๙ - ๒๐

"ประกาศรวมการปกครองท้องที่และแบ่งปันหน้าที่ราชการระหว่างกระทรวงมหาดไทย กับ

กระทรวงยุติธรรม." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓๕ พ.ศ. ๒๔๖๕

: ๖๗ - ๖๘

"ประกาศตั้งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓๕ พ.ศ. ๒๔๖๕

: ๖๙ - ๗๐

"ประกาศตั้งพระเจ้าพญาเชอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ เป็นสภานายกสภาการคลัง."

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓๖ พ.ศ. ๒๔๖๖ : ๔๒ - ๔๓

"ประกาศขยายเขตศุขาภิบาล." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓๖ พ.ศ. ๒๔๖๖

: ๑๐๐ - ๑๐๑

"ประกาศวางระเบียบจัดกรมใหญ่ในกระทรวงมหาดไทย และตั้งตำแหน่งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

๓ นาย." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓๖ พ.ศ. ๒๔๖๖ : ๑๒๑ - ๑๒๒

"ประกาศเปลี่ยนระเบียบสภาการคลัง." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๓๘ พ.ศ. ๒๔๖๘

: ๘๐๒

"ประกาศตั้งกรรมการรองคมนตรี พุทธศักราช ๒๔๗๔ - ๖." ประชุมกฎหมายประจำศก

เล่ม ๓๓ พ.ศ. ๒๔๗๓ : ๓๕๒ - ๓๕๔

"ประกาศเลิกสภาการคลัง." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๔๕ พ.ศ. ๒๔๗๕ : ๑๕๘

"ประกาศกระทรวงนครบาล ตั้งอธิบดีกรมสุขาภิบาล." ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๒

(๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘) : ๓๑๕๒

"พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. ๑๑๖." ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๑๖

ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐) : ๒๒ - ๒๓

"พระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพระดับเทศาภิบาล ร.ศ. ๑๑๖." ประชุมกฎหมายประจำศก

เล่ม ๑๖ ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐) : ๑๒๓ - ๑๔๑

"พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พระพุทธศักราช ๒๔๕๖." ประชุมกฎหมายประจำศก

เล่ม ๒๖ พ.ศ. ๒๔๕๖ : ๔๒๐ - ๔๒๔

"พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗." ประชุมกฎหมายประจำศก

เล่ม ๒๗ พ.ศ. ๒๔๕๗ : ๒๑๐ - ๒๕๑

"พระราชบัญญัติกำกับตรวจตราชาว พระพุทธศักราช ๒๔๖๒." ประชุมกฎหมายประจำศก

เล่ม ๓๒ พ.ศ. ๒๔๖๒ : ๒๔๗ - ๒๖๖

"พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พระพุทธศักราช ๒๔๗๖." ประชุมกฎหมายประจำศก

เล่ม ๔๖ พ.ศ. ๒๔๗๖ : ๘๕ - ๘๓๔

"พระราชบัญญัติคดีสันคานคนจรจัด แลคนที่เคยต้องโทษหลายครั้ง ร.ศ. ๑๒๗." ราชกิจจา

นุเบกษา เล่ม ๒๕ (วันที่ ๑๓ กันยายน ร.ศ. ๑๒๗) : ๖๖๖ - ๖๖๘

"สำเนาพระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึง
เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) กับ ประวิติเจ้าพระยายมราช." พิมพ์แจกในงาน

พระราชทานเพลิงศพ เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) วันที่ ๑๐ เมษายน

พ.ศ. ๒๔๘๒

"หนังสือเจ้าพระยาอมราชกราบบังคมทูลรายงานเรื่องตรวจราชการหัวเมืองภาคเหนือ
ที่ ๓๔/๑๑๕๖๐ วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๕. บรรทัดตอบจดหมายของเจ้าพระยา
อมราช ที่ ๓๔/๑๑๕๖๐, หนังสือพระองค์เจ้าธานีนิวัตกราบบังคมทูลเรื่องป่าไม้และศาล
แขวง และ คำรับสั่งพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์." ศิลปากร ปีที่ ๑๔
เล่ม ๑ พ.ศ. ๒๕๑๓ หน้า ๒๑ - ๔๐

"หนังสือเจ้าพระยาอมราชกราบบังคมทูล ที่ ๗/๒๐๒๒ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๖.
หนังสือเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ถึงมหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ
ที่ ๑๔/๒๓๓๐ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖. หนังสือเจ้าพระยาอภัยราชา ถึง
มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ ที่ ๑๕๕/๒๓๖๔ วันที่ ๑๔ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๕๖๖ และหนังสือเจ้าพระยาพลเทพ เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ ถึงมหาเสวก-
เอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ ที่ ๔๑/๒๓๖๔." ศิลปากร ปีที่ ๑๔ เล่ม ๓
พ.ศ. ๒๕๑๓ หน้า ๒๔ - ๖๔

เอกสารชั้นรองภาษาไทย

- คุรุสภา. กฎหมายตรา ๓ ทวง เล่ม ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๑ พระนคร : คุรุสภา, ๒๕๐๕
คำทรงราชานุกาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. และอื่น ๆ. ประวัติเจ้าพระยา
อมราช. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๔.
- ดวงเดือน พิศาลบุตร. ประวัติการศึกษาไทย. พระนคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย, ๒๕๑๗
- ตำรวจ, กรม. พระมหากษัตริย์กับประวัติตำรวจสยาม. พระนคร : วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๔
- ตำรวจ, กรม. ประวัติตำรวจ. หนังสือที่ระลึกวันตำรวจ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ฉบับพิเศษ.
พระนคร : บริษัทการพิมพ์วีระสัมพันธ์จำกัด, ๒๕๐๐ หน้า ๑ - ๗๔
- ประวัติการตำรวจไทย. พระนคร : โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์, ๒๕๐๗ [พิมพ์ในงานพระราชทาน
เพลิงศพ พ.ต.อ.หลวงสรพลเรืองเดช (เพี้ยน สุนทรารชุน)]

ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (๒๔๓๕ - ๒๕๑๗). พระนคร :
โรงพิมพ์ ช. ชุมมนูช่าง, ๒๕๑๗

มหาดไทย, กระทรวง. ที่ระลึกกับสถาปนากระทรวงมหาดไทย วันที่ ๑ เมษายน
พ.ศ. ๒๕๐๘. เรื่องวิวัฒนาการของตำรวจไทย. พระนคร : กระทรวง
มหาดไทย, ๒๕๐๘

รัชฎการโกศล, หลวง. ประวัติพระยาสุโขมนัยวินิต (สวาท สุขุม). พิมพ์ในงานพระ-
ราชทานเพลิงศพ พระยาสุโขมนัยวินิต (สวาท สุขุม) วันที่ ๑๔ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๘๗

วินัย ทูลธรรม. குதேசமாத. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายวินัย ทูลธรรม
วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔

ศิลปากร, กรม. การจัดกิจการตำรวจกรมกองตระเวนในสมัยรัชกาลที่ ๕. พระนคร :
โรงพิมพ์ภักดีประดิษฐ์, ๒๕๐๘ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตำรวจตรี
วิสุทธิ วิสุตรศักดิ์, ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๘

เหรียญ ศรีจันทร์, ร.ค. และ เนตร พูนวิวัฒน์, ร.ค. กบฏ ร.ศ. ๑๓๐ พิมพ์
ครั้งที่ ๕. พระนคร : สำนักพิมพ์คัมภีร์, ๒๕๑๘

อมรรุณารักษ์, จมื่น. (แจ่ม สุนทรเวช). คู่มือธานีเมืองประชาธิปไตยของพระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (เรียบเรียงตามมติคณะกรรมการ เรื่อง
คู่มือธานี หอสมุดแห่งชาติ พิมพ์ในงานพระบรมราชานุสรณ์ ๑๐ - ๑๒
พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๓)

หนังสือพิมพ์

บางกอกการเมือง ฉบับวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

บางกอกการเมือง ฉบับวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

วิทยานิพนธ์

- จักรกฤษณ์ / นรนิติคณาจารย์. "สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กับกระทรวงมหาดไทย." วิทยานิพนธ์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๖
- จารุวรรณ ไวยเจตน์. "การศึกษาภาคบังคับของไทยในระยะ ๑๐ ปีก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕." วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, ๒๕๑๖
- ชาญชัย รัตนวิบูลย์. "บทบาทของอภิรัฐมนตรีสภาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๑๘
- ณรงค์ พ่วงพิศ. "นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของคนจีนในประเทศไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา, ๒๕๑๘
- พรพรรณ จงวัฒนา. "กรณีพิพาทระหว่างเจ้านครเชียงใหม่กับคนในบังคับอังกฤษ อันเป็นเหตุให้รัฐบาลสยามจัดการปกครองมณฑลพายัพ. (พ.ศ. ๒๔๐๑ - ๒๔๔๕)" วิทยานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ปรินซิพาลบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗
- พรเพ็ญ ชื่นตระกูล. "การใช้จ่ายเงินแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ ปรินซิพาลบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗
- พรณงาม เกาธรรมสาร. "การปกครองหัวเมืองภาคใต้ทั้ง ๗ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ ปรินซิพาลบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘
- พวงร้อย กล่อมเอี้ยง. "พระบรมราชาธิบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในพระราชอาณาจักร รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา, ๒๕๑๖

มัทนา เกษมดล. "การวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์เรื่องการเมืองและการปกครองในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗

อัจฉราพร กมฺพพิสมัย. "การเมืองการปกครองสมัยรัชกาลที่ ๖." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕

เอกสารต้นภาษาอังกฤษ

เอกสารต้นที่ยังไม่ตีพิมพ์

- Great Britain Foreign Office. F.O.371/2462. Prince Damrong, Siamese Minister of the Interior Rumoured Dismissal from Office.
- _____. F.O.371/9251. Annual Report on Siam (1922).
- _____. F.O.371/10348. Political Situation in Siam.
- _____. F.O.371/10350. Events in Siam.
- _____. F.O.371/10972. Political and Financial Situation in Siam.
- _____. F.O.371/10973. Political Situation in Siam.
- _____

๑ เป็นเอกสารเก็บอยู่ที่สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Great Britain Foreign Office. F.O.371/11717. Political Situation in Siam.

_____ . F.O.371/16262. The Revolutionary Movement in Siam.

United States, Department of State. Dep't'S 892.002/15. Influence of Minister of Interior.

_____ . Dep't'S 892.002/18. Chao Phya Yomraj.

_____ . Dep't'S 892.002/45. Resignation of Chao Phya Yomraj.

_____ . Dep't'S 892.01a/40. Memorandum of the Personnel of the Foreign Advisors of the Siamese Government.

_____ . Dep't'S 892.101/1. The Absorption of the Ministry of Local Government by the Ministry of the Interior.

เอกสารชั้นรองภาษาอังกฤษ

Ingram, James C. Economic Change in Thailand 1850 - 1970. Stanford, California: Standford University Press, 1971.

Linebarger, Paul M.A., Djang Chu and Burks, Ardath W. Far Eastern Governments and Politics: China and Japan. 2d. Edition.

Princeton, New Jersey : D. Van Nostrand Company, Inc., 1956.

Rong Syamananda. A History of Thailand. 2d. Edition. Bangkok :
Chulalongkorn University, 1973.

Skinner, George William. Chinese Society in Thailand : An Analytical History. Ithaca, New York : Cornell University Press, 1957.

Thompson, Virginia. Thailand : The New Siam. 2d. Edition. New York : Paragon Book Reprint Corporation, 1967.

Wilson, David A. Politics in Thailand. Ithaca, New York : Cornell University Press, 1962.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ตำแหน่งและยศที่ได้รับพระราชทาน

ได้รับพระราชทานยศ

พ.ศ. ๒๔๕๓

เป็นมหาเสวกโท

พ.ศ. ๒๔๕๔

เป็นมหาเสวกเอก

พ.ศ. ๒๔๕๕

เป็นนายหมู่ใหญ่ ในกองเสือป่าหลวง

พ.ศ. ๒๔๕๕

เป็นนายกองตรี ในกองเสือป่าหลวง

พ.ศ. ๒๔๕๕

เป็นนายกองโท ผู้บัญชาการเสือป่าเสนารักษากินแดน
กรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๔๕๖

เป็นนายกองเอก ผู้บัญชาการเสือป่าเสนารักษากินแดน
กรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๔๕๘

เป็นนายพลเสือป่า ผู้บัญชาการเสือป่าเสนารักษากินแดน
กรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๔๖๑

เป็นมหาอำมาตย์นายก

พ.ศ. ๒๔๖๘

เป็นนายพันเอก นายทหารพิเศษประจำกรมทหารอากาศ

พ.ศ. ๒๔๖๘

เป็นนายนาวาอากาศเอก นายทหารพิเศษประจำ กรมทหารอากาศ

ตำแหน่งพิเศษ

พ.ศ. ๒๔๓๘

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็น เลขาธิการในหอสมุดวชิรญาณ

พ.ศ. ๒๔๕๓

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นมรรคนายกวัดหงษ์รัตนาราม

พ.ศ. ๒๔๕๕

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นมรรคนายกวัดสามพระยา

พ.ศ. ๒๔๖๖

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นกรรมการปกครองวชิรพยาบาล

บรรดาศักดิ์

พ.ศ. ๒๔๒๘	ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น ขุนวิจิตรวรสาส์น
พ.ศ. ๒๔๓๔	ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น หลวงวิจิตรวรสาส์น
พ.ศ. ๒๔๓๖	ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น พระวิจิตรวรสาส์น
พ.ศ. ๒๔๓๘	ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น พระยาสุโขมนัยวินิต
พ.ศ. ๒๔๕๑	ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็น เจ้าพระยาอมราช
พ.ศ. ๒๔๖๗	ได้รับพระราชทานสุพรรณบัตรเป็น เจ้าพระยาอมราช
พ.ศ. ๒๔๖๘	กราบถวายบังคมลาออกับพระราชทานบำนาญ ในระหว่างที่ออกับพระราชทานบำนาญ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นกรรมการองคมนตรี
พ.ศ. ๒๔๗๖	เป็นกรรมการกฤษฎีกา และเป็นกรรมการ ก.พ., เป็นประธาน อ.ก.พ.วิสามัญ, เป็นกรรมการเศรษฐกิจ วันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ โดยมติแห่งสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์, เหรียญ, เข็ม, เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ ที่ได้รับ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

พ.ศ. ๒๔๓๑	ช้างเผือกชั้นที่ ๕ ทิพยภรณ์
พ.ศ. ๒๔๓๕	มงกุฎสยามชั้นที่ ๔ ภัทราภรณ์
พ.ศ. ๒๔๓๘	ช้างเผือกชั้นที่ ๓ นิภาภรณ์
พ.ศ. ๒๔๔๐	หุติยจุลจอมเกล้า
พ.ศ. ๒๔๔๑	กวางการาจุลจอมเกล้า
พ.ศ. ๒๔๔๒	มงกุฎสยามชั้นที่ ๒ จุลสุราภรณ์
พ.ศ. ๒๔๔๗	มงกุฎสยามชั้นที่ ๑ มหาสุราภรณ์

พ.ศ. ๒๔๔๘	ช่างเผือกชั้นที่ ๑ มหาวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๔๔๘	รัตนภรณ์ รัชกาลที่ ๕ ชั้น ๒
พ.ศ. ๒๔๕๑	ปฐมจุลจอมเกล้า
พ.ศ. ๒๔๕๓	รัตนภรณ์ รัชกาลที่ ๖ ชั้น ๒
พ.ศ. ๒๔๕๔	วชิรมาลา
พ.ศ. ๒๔๕๕	รัตนวราภรณ์
พ.ศ. ๒๔๕๖	มหาปรมาภรณ์
พ.ศ. ๒๔๕๖	รัตนภรณ์ รัชกาลที่ ๖ ชั้น ๑
พ.ศ. ๒๔๖๑	มหาโยธิน
พ.ศ. ๒๔๖๒	วัลลภาภรณ์
พ.ศ. ๒๔๖๓	มหาวิกรมมกุฎ
พ.ศ. ๒๔๖๓	นพรัตนราชวราภรณ์
พ.ศ. ๒๔๖๑	รัตนภรณ์ รัชกาลที่ ๘ ชั้น

เหรียญ

พ.ศ. ๒๔๓๖	เหรียญรัชฎาภิเศก
พ.ศ. ๒๔๔๐	เหรียญประพาศยุโรบ
พ.ศ. ๒๔๔๐	เหรียญราชินี
พ.ศ. ๒๔๔๖	เหรียญทวิรัชภิเศก (ทอง)
พ.ศ. ๒๔๕๐	เหรียญรัชมงคล (ทอง)
พ.ศ. ๒๔๕๑	เหรียญรัชมังคลาภิเศก (ทอง)
พ.ศ. ๒๔๕๔	เหรียญบรมราชาภิเศก (ทอง)
พ.ศ. ๒๔๕๗	เหรียญจักรพรรดิมาลา
พ.ศ. ๒๔๖๐	เหรียญกุศิมมาลา (เข็มราชการแผ่นดิน)

เข็ม

พ.ศ. ๒๔๕๐	เข็มประพาศยุโรป
พ.ศ. ๒๔๕๒	เข็มพระชนมายุศมงคล (ทองคำลงยา)
พ.ศ. ๒๔๕๓	เข็มศมฺพมนตรี
พ.ศ. ๒๔๕๔	เข็มพระบรมนามาภิไธยขอ ชั้น ๑
พ.ศ. ๒๔๕๔	เข็มขาหลวงเข็ม
พ.ศ. ๒๔๕๕	เข็มไอยราพรต

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

พ.ศ. ๒๔๓๔	มงกุฎชั้นที่ ๓ (ประเทศรัสเซีย)
พ.ศ. ๒๔๓๔	โอสเซอร์มานี่ชั้นที่ ๔ (ประเทศตุรกี)
พ.ศ. ๒๔๓๔	เซ็นตัสแอนด์เลาด์ชั้นที่ ๔ (ประเทศรัสเซีย)
พ.ศ. ๒๔๓๔	เซ็นซาเวย์ชั้นที่ ๔ (ประเทศกรีซ)
พ.ศ. ๒๔๓๔	มงกุฎชั้นที่ ๔ (ประเทศอิตาลี)
พ.ศ. ๒๔๓๔	เค้นปรอวกชั้นที่ ๔ (ประเทศเคินมาร์ก)
พ.ศ. ๒๔๕๓	แกรนคัรอสบรินชวิน (ประเทศสวีเดน)
พ.ศ. ๒๔๖๓	บริติชเอ็มไพร์ ชั้นที่ ๒ (ประเทศอังกฤษ)
พ.ศ. ๒๔๖๔	เลยองเคอร์ออนเนอร์ ชั้นที่ ๒ (ประเทศฝรั่งเศส)

ตำแหน่งและเงินเดือน

พ.ศ. ๒๔๖๖	ครูรองโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ	เดือนละ ๑๖ บาท
พ.ศ. ๒๔๖๗	เป็นครูถวายพระอักษร	เดือนละ ๔๔ บาท
พ.ศ. ๒๔๖๘	เป็นครูคามเสกัจญยุโรป	เดือนละ ๔๔ บาท
พ.ศ. ๒๔๖๙	เป็นครูคามเสกัจญยุโรป	ปีละ ๒๕๐ ปอนด์

พ.ศ. ๒๔๓๐	เป็นครูตามเสด็จยุโรป	ปีละ ๒๕๐	ปอนด์
พ.ศ. ๒๔๓๑	เป็นครูตามเสด็จยุโรป	ปีละ ๒๕๐	ปอนด์
พ.ศ. ๒๔๓๒	เป็นครูตามเสด็จยุโรป	ปีละ ๒๕๐	ปอนด์
พ.ศ. ๒๔๓๓	เป็นครูตามเสด็จยุโรป	ปีละ ๒๕๐	ปอนด์
พ.ศ. ๒๔๓๔	เป็นครูตามเสด็จยุโรป	ปีละ ๒๕๐	ปอนด์
พ.ศ. ๒๔๓๕	เป็นครูตามเสด็จยุโรป	ปีละ ๔๐๐	ปอนด์
พ.ศ. ๒๔๓๖	เป็นครูตามเสด็จยุโรป	ปีละ ๔๐๐	ปอนด์
พ.ศ. ๒๔๓๗	เป็นเลขานุการกระทรวงมหาดไทย	เดือนละ ๗๒๐	บาท
พ.ศ. ๒๔๓๘	เป็นข้าหลวงพิเศษประจำสงขลา และพัทลุง	เดือนละ ๕๐๐	บาท
พ.ศ. ๒๔๓๙	เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช รวมทั้งเมืองแขก ๙ หัวเมือง คือ ปัตตานี หนองจิก ยะหริ่ง สายบุรี ระแงะ ยะลา รามัน กวย	เดือนละ ๔๐๐	บาท
พ.ศ. ๒๔๔๐		เดือนละ ๕๐๐	บาท
พ.ศ. ๒๔๔๑		เดือนละ ๑,๐๐๐	บาท
พ.ศ. ๒๔๔๒		เดือนละ ๑,๑๐๐	บาท
พ.ศ. ๒๔๔๓		เดือนละ ๑,๒๐๐	บาท
พ.ศ. ๒๔๔๔		เดือนละ ๑,๓๐๐	บาท
พ.ศ. ๒๔๔๕		เดือนละ ๑,๔๐๐	บาท
พ.ศ. ๒๔๔๖		เดือนละ ๑,๕๐๐	บาท
พ.ศ. ๒๔๔๗		เดือนละ ๑,๖๐๐	บาท
พ.ศ. ๒๔๔๘		เดือนละ ๑,๗๐๐	บาท
พ.ศ. ๒๔๔๙	เป็นผู้แทนเสนาบดีกระทรวง โยธาธิการ	เดือนละ ๑,๘๐๐	บาท

พ.ศ. ๒๔๔๘	เป็นเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ	เดือนละ ๑,๘๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๕๐	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๑,๙๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๕๑	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๒,๐๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๕๒	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๒,๑๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๕๓	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๒,๒๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๕๔	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๒,๓๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๕๕	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๒,๔๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๕๖	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๒,๖๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๕๗	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๒,๗๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๕๘	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๒,๘๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๕๙	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๓,๐๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๖๐	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๓,๑๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๖๑	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๓,๒๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๖๒	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๓,๓๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๖๓	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๓,๔๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๖๔	เป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล	เดือนละ ๓,๕๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๖๕	เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย	เดือนละ ๓,๖๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๖๖	เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย	เดือนละ ๓,๗๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๖๗	เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย	เดือนละ ๓,๘๐๐ บาท
พ.ศ. ๒๔๖๘	เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย	เดือนละ ๓,๙๐๐ บาท

ที่มา กจช. ร.ศ.-๘.ศบ.๒.๕๖/๓๐ เล่ม ๒ เรื่องประวัติเจ้าพระยาอมราช (บัน สุขุม)
(๕ ตุลาคม ๒๔๗๕ - ๑๒ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๙)

ภาคผนวก ข.

ประกาศตั้งผู้แทนเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯสั่งว่า ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้พระยาสุริยานุวัตร ย้ายจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการมาเป็นเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการยังว่างอยู่นั้น บัดนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้พระยาสุมนันยวินิต ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราชมาเป็นผู้แทนเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการต่อไป

พระบรมราชโองการดำรัสสั่งตั้งแต่วันที่ ๒๕ มิถุนายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๕ เป็นวันที่ ๑๓๗๔๔ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕ - ๒๔๕๐ หรือ ร.ศ. ๑๒๕ - ๑๒๖) หน้า ๓๐.

ภาคผนวก ก.

ประกาศตั้งตำแหน่ง เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯสั่งว่า พระยาสุโขมนัยวินิตได้รับราชการ
ในตำแหน่งผู้แทนเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการมาหลายเดือนแล้ว บัดนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เป็นเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการตามตำแหน่ง ตั้งแต่วันนี้ไป

พระบรมราชโองการดำรัสสั่งแต่วันที่ ๑ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๕

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม ๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๕๐ หรือ ร.ศ. ๑๒๕ -
๑๒๖) หน้า ๑๑๕.

ภาคผนวก ง.

ประกาศเปลี่ยนตำแหน่งเสนาบดี

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ตั้งว่า ทรงพระราชดำริห์เพื่อจะให้เป็นการสะดวกแก่ราชการให้คำเนือรี่ยิ่งขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าอนงยาเชอกรมหลวงนเรศวรวัชรฤทธิเปลี่ยนไปรับตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ ให้พระยาสุมนันยวินิตเปลี่ยนมารับตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงนครบาล

อนึ่งเจ้าพระยาเทเวศร์วงษ์วิวัฒน์ได้รับราชการอยู่สองตำแหน่ง บัดนี้ช่วยไขไม่ปรกติ ตั้งแต่ก่อน ราชการมากเกินกำลัง ให้เสนาบดีกระทรวงนครบาลจัดการสุขาภิบาลเอง กว่าจะได้ตั้งอธิบดีกรมสุขาภิบาลต่อไป ให้รับตำแหน่งกันตั้งแต่วันที่ ๕ ธันวาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๖

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ.

ประกาศพระราชทานยศแก่ข้าราชการกระทรวงนครบาล

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมยุฏเฐติกา เจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการมานพระสุรัสวดีให้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ข้าราชการในกระทรวงนครบาลได้รับพระราชทานเกียรติยศ ดังรายนามแต่เกียรติยศต่อไปนี้ คือ

เจ้าพระยามรราช	มหาอำมาตย์เอก
----------------	---------------

ใหญ่ที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศทั้งนี้ ทำราชการตามตำแหน่งในที่ขอรับยศราชการตั้งแต่บัดนี้ไป จงเว้นการควรเว้น หมั่นประพฤติการควรประพฤติดีให้ตรงตามกฎหมาย และขอพระราชทานบัญญัติแก้ไข และขอรับยศธรรมเนียมในกระทรวงนั้นจงทุกประการ จงมีสุขสวัสดิ์เจริญเทอญ

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๗ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ เป็นวันที่ ๒๕๐ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ.

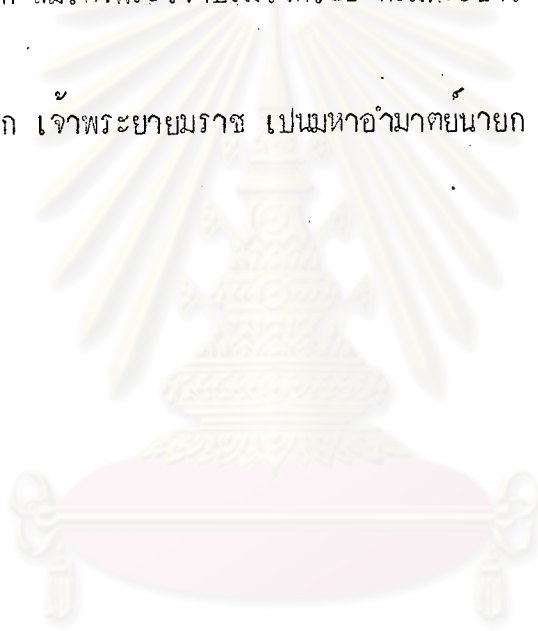
พระราชทานยศ

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พระพุทธศักราช ๒๕๖๑

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนยศ

มหาอำมาตย์เอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เป็น
มหาอำมาตย์นายก

มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยายมราช เป็นมหาอำมาตย์นายก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ช.

ประกาศรวมการปกครองท้องที่และแบ่งปันหน้าที่ราชการระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับ
กระทรวงยุติธรรม

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯสั่งว่า แต่เดิมมาการปกครองท้องที่แยกย้าย
กันเป็นหลายกระทรวง คือการปกครองพระนครบาลเป็นหน้าที่กระทรวงนครบาล การปกครอง
หัวเมืองเป็นหน้าที่กระทรวงต่าง ๆ ซึ่งเมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๕ (ร.ศ. ๑๑๑) ได้โปรดเกล้าฯให้
รวมมาไว้เป็นหน้าที่กระทรวงมหาดไทยแต่แห่งเดียว บัดนี้ทรงพระราชดำริว่า ราชการได้
ดำเนินมาถึงขีดขั้นอันสมควรแล้วที่จะรวมหน้าที่ปกครองนี้ไว้ในกระทรวงเดียวได้ เพราะฉะนั้น
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้รวมหน้าที่ราชการในกระทรวงนครบาล นอกจากที่จะได้กล่าวถึง
ต่อไปข้างล่างนี้ เข้าไว้ในกระทรวงมหาดไทย

ส่วนการปกครองท้องที่ พร้อมทั้งงานประชาภิบาล นครภิบาล ฯลฯ อันเป็นหน้าที่เฉพาะ
กรุงเทพพระมหานครนั้น ให้มีสมุหเทศาภิบาลเป็นหัวหน้ารับผิดชอบอย่างสมุหเทศาภิบาลแห่งมณฑล
ต่าง ๆ หัวพระราชาอาณาจักร

อนึ่ง ทรงพระราชดำริว่า กรมราชทัณฑ์ เป็นกรมที่มีหน้าที่เกี่ยวพันอยู่กับศาลยุติธรรม
เป็นปรกติในการที่แลแล้วมาได้อาศัยฝากไว้ให้เสนาบดีกระทรวงนครบาลควบคุมเป็นการชั่วคราว
เท่านั้น บัดนี้สมควรจะยกกลับคืนไปมอบให้กระทรวงยุติธรรมบังคับบัญชาตามหน้าที่ได้กรม ๑ กับ
กรมอัยการซึ่งแต่เดิมมาทางกรุงเทพฯขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรม แต่ฝ่ายหัวเมืองขึ้นอยู่กับกระทรวง
มหาดไทย และภายหลังได้ยกไปรวมไว้เป็นกรมเดียวกันขึ้นอยู่กับกระทรวงยุติธรรมนั้น บัดนี้สมควร
ที่จะยกมาไว้ในกระทรวงมหาดไทยเพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองได้ปฏิบัติกรณกิจขึ้น เพราะฉะนั้นให้
โอนกรมราชทัณฑ์จากกระทรวงนครบาลมาขึ้นกระทรวงยุติธรรม แลโอนกรมอัยการจากกระทรวง
ยุติธรรมมาขึ้นในกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๖๕ เป็นปีที่ ๑๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

ภาคผนวก ข.

ประกาศตั้งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ตั้งว่า มหาเสวกเอก เจ้าพระยาสุรสีห์
วิสิษฐศักดิ์ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย มีอาการป่วย พุพพลภาพ กราบถวายบังคมลาออก
จากตำแหน่งราชการ ทรงพระราชดำริหา เจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ได้รับราชการกราก
กรำมาช้านาน คอยอุทิศหาวิริยะภาพอันแรงกล้า เมื่อมีเหตุจำเป็นเช่นนี้แล้ว จำจะต้อง
พระราชทานโอกาสให้ใครคนหนึ่งรับรักษาตัว จึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้
ออกจากตำแหน่งเสนาบดีได้ และจะได้พระราชทานเบี้ยบำนาญสืบไป

ส่วนหน้าที่เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้โปรดเกล้าฯ ให้แบ่งปันใหม่กับกระทรวง
อื่น ๆ เป็นหน้าที่สำคัญยิ่งชกว่าเดิม ทรงพระราชดำริหา มหาอำมาตย์นายก เจ้าพระยามรรชา
เสนาบดีกระทรวงนครบาล เป็นผู้ชำนาญในการปกครองท้องที่มานานแล้ว ทั้งในกรุงและหัวเมือง
และอยู่ในฐานะแห่งมุขมนตรี เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยเป็นอันมาก สมควรจะรับพระราชภาระ
ความโครงการที่ต่งขึ้นใหม่ได้

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามรรชาภิบาลรับราชการสนองพระเดชพระคุณใน
ตำแหน่ง เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๖๕ เป็นปีที่ ๑๓ ในรัชกาลปัจจุบัน

ภาคผนวก ฉ.

ประกาศพระราชทานเหรียญ สดําปนาเป็นเจ้าพระยามรราช

คุณัตถุ พระพุทธศาสนาเถร เป็นอดิภคากลวงแล้ว ๒๕๕๑ พรรษา ปัตถุบันกาล
จันทรคตินิยม นิกกฎสังวัจจระ กตติมาศ กาทปักษ์ จันทรวาร สุริยคติกาล รัตนโกสินทรศก ๑๒๗
พฤตจิกายนมาศ โสภสมาสาหคุณพิเศษ ปริเฉทกาลกำหนด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฎ บรมยุยรัตนราช
รวีวงษ์ วรุตมพงษ์บริพัตร วรชัตติยราชนิกรโคม จาตุรัตนคพบรม มหาจักรพรรดิราชสังกาศ ฯลฯ
ปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชบรมนาถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า
พระยาสุมนันยวินิท ได้เริ่มต้นรับราชการมาในกรมศึกษาธิการ ด้วยเหตุเป็นผู้ใฝ่เรียนภาษาบาลี
มีความรู้เข้าแปลในสนามมีประโยคได้เป็นเปรียญ ภายหลังได้เป็นผู้โดยเสด็จพระเจ้าลูกเธอ ๔
พระองค์ออกไปทรงเล่าเรียนในประเทศยุโรปเป็นครั้งแรก เพราะเหตุที่ได้ถวายพระอักษรไทยมา
แต่ยังเสด็จอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นที่รักใคร่ของพระเจ้าลูกเธอผู้เป็นศิษย์โดยสนิททุกพระองค์ ครั้น
เมื่อพระเจ้าลูกเธอเสด็จเข้าเรียนภาษาอังกฤษมีเวลาวาง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็น
ผู้ช่วยในสถานทูตสยาม กรุงลอนดอน อีกตำแหน่งหนึ่ง ได้ถือเอาโอกาสอันออกไปอยู่ในประเทศ
ยุโรปนั้นด้วยดี เรียนภาษาอังกฤษในระหว่าง ๗ ปี ที่ได้รับราชการอยู่นั้นด้วยความเพียรและทุน
ของตนเอง มีความรู้กว้างขวาง ทั้งเป็นผู้ที่ได้เข้าตามเสด็จพระเจ้าอนงยาเธอ กรมหลวง
เทววงศ์วโรปการ แลพระเจ้าอนงยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ซึ่งเสด็จไปยังราชสำนักนี้
ต่าง ๆ ในประเทศยุโรปแลอเมริกา ในชั้นหลังที่สุด ได้เป็นเลขาธิการแลทำการแทนราชทูตสยาม
ในประเทศอังกฤษชั่วคราว ครั้นเมื่อกลับเข้ามายังกรุงเทพฯ พระมหานคร ได้เริ่มต้นรับราชการเป็น
เลขาธิการเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย แลไปเป็นข้าหลวงพิเศษจัดการเมืองสงขลาแลเมือง
พัทลุง ซึ่งภายหลังรวมขึ้นเป็นมณฑลนครศรีธรรมราช แลแลขยายออกไปถึงเมืองมลายู ๗ เมือง
ได้เริ่มต้นตั้งการปกครองมณฑลด้วยความสามารถเป็นอันมาก วางแบบอย่างการปกครอง การ
สรรพากร แลคลัง เริ่มตั้งการยุติธรรม วางระเบียบแบบอย่างก่อนที่จะส่งยังกระทรวง ส่วนการ

โยชานในกระทรวงนั้น ก็ได้ขุดคลองแลทำทาง เป็นที่สัญจรไปมาทั้งทางบกทางเรือเป็นอันมาก ส่วนการปกครองเมืองมลายู ซึ่งเป็นกรยากด้วยเกี่ยวแก่ศาสนา ก็ได้จัดวิธีพิจารณาอนุโลม ให้เป็นการสำเร็จลงเป็นแบบอย่างเรียบร้อยได้ ส่วนการในระหว่างที่รับราชการนั้นก็มิได้ขาด คราว คือไปประเทศอินเดีย แลยวา แลไปรักษาราชการ แลทำสัญญาเมืองกัสนัน อันเป็น ขอราชการสำคัญที่ต้องใช้สติปัญญาเป็นอันมาก ได้รับราชการในมณฑลนอกกรุงเป็นเวลาถึง ๑๐ ปี มีความรู้และชำนาญกว้างขวางในทางปกครองพระราชอาณาเขต ครั้นเมื่อรัตนโกสินทรศก ๑๒๕ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้ามารับราชการในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงโยชานธิการ ได้เริ่ม จัดการในกระทรวงนั้น ท่านเป็นผู้ได้รับสนองพระ เสด็จพระคุณการส่วนพระองค์ในการก่อสร้างพระ ที่นั่งอัมพรสถาน แลดำริให้เริ่มการก่อสร้างพระที่นั่งอนันตสมาคม มีเวลาได้ออกไปตรวจการมณฑล ไทรบุรีแลมลายูประเทศ ซึ่งเข้ากันในการปกครอง ครั้นเมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับจากประเทศ ยุโรปครั้งนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายไปรับราชการในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงนครบาล เพื่อจะได้ตรวจตราจัดการปกครองมณฑลกรุงเทพฯ แลบัญชาการกรมสุขาภิบาล ส่วนการที่ได้สนอง พระเสด็จพระคุณเฉพาะพระองค์มีการก่อสร้างพระที่นั่ง เป็นต้น ก็ยังคงติดอยู่เป็นการเฉพาะตนอีก แฉกหนึ่ง

พระยาสุขุมนัยวินิตเป็นผู้มีอริยาตย์ซื่อตรง มั่นคงต่อความคิดอันใดที่กำหนดไว้ว่าจะทำแล้ว มิได้ละเลยให้จืดจางเคลื่อนคลาย มีความรู้แลสติปัญญาพอที่จะใช้ความตั้งใจนั้นให้ดำเนินไปได้ด้วย แยกกาย แลอุบายอันชอบประกอบด้วยความกตัญญูแลกตเวที ทั้งเมตตภาพรานิเป็นเบื้องหน้า มีความ อุตสาหะแลความเพียรเป็นกำลัง จึงอาจจะยังราชกิจทั้งปวงในหน้าที่ให้สำเร็จได้โดยสะดวกก็ควรจะ ชม เป็นที่นิยมทั่วไปในหมู่ชนเป็นอันมาก ปรากฏมาโดยลำดับ ทรงพระราชดำริว่า ผู้ซึ่งมีอริยาตย์ แลความสามารถเช่นนี้ คงจะได้รับราชการในตำแหน่งหน้าที่ที่ยืนยาวสืบไป เป็นผู้สมควรจะได้ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกย่องขึ้นไว้ในตำแหน่ง เจ้าพระยาให้ เป็นตัวอย่างของข้าราชการทั้งปวงสืบไป ภายหน้า

จึงมีพระบรมราชโองการ คำรัสสั่งให้สถาปนาพระยาสุขุมนัยวินิตขึ้นเป็นเจ้าพระยา มีสมญาจารึกในหิรัญบัฏว่า เจ้าพระยาอมรราช ชาติเสนางคนรินทร์ มหินทรราชิบดีศรีวิชัยราช มไหสวรยบริรักษ์ ภูมิพิทักษ์โลกาธิกรณ สิ่งพาทเทพมูรธาธรรราชธานีมหาสมุทรประธาน สุขุมนัย

บริหารอเนกนรสมาคม สรร โภคนมสุทธิสุขวัฒนการ มหานคราภิบาลอรรคมาตยาธิบดี อภัย
 พริยบรากรมพาหุชฌนาม ถึศักคินา ๑๐๐๐๐ จงเจริญุทถุชฌนมาญพร รณสุขศิริสวัสดิพิพัฒน์มงคล
 ฌนสารสมบัติบริวารฌมบูรณ ทุกระการเทอญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา

คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ประวัติเจ้าพระยา
ยมราช (พระนคร : อรุณสภา, ๒๕๐๔) หน้า ๑๓๘ - ๑๔๑.

ภาคผนวก ข.

ประกาศพระราชทานสุพรรณภูมิเจ้าพระยามรราช

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริหา เจ้าพระยามรราชเป็นข้าราชการผู้หนึ่งซึ่งได้รับราชการมีความชอบความดีเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๕ มาแต่รัชกาลก่อน สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงยกย่องว่าเป็นผู้มีสติปัญญาสามารถในราชการ และขอตรงจงรักภักดีต่อไต่ปราสาทของจุฬีพระบาท ปราบกฏอยู่ในประกาศกระแสพระบรมราชโองการ เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานหิรัญบัฏสถาปนา เป็นเจ้าพระยาเสนาบดีกระทรวงนครบาล เมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๕๖ นั้นแล้ว

มาถึงรัชกาลปัจจุบันนี้ เจ้าพระยามรราชก็ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยความซื่อตรงจงรักภักดีต่อไต่ปราสาทของจุฬีพระบาท กอปรด้วยความสามารถและความเพียร ความอุสาหะ มิได้ย่อหย่อนลงกว่าเมื่อในรัชกาลก่อน ได้พยายามจัดการงานในหน้าที่ราชการกระทรวงนครบาลให้เป็นระเบียบแบบแผนเรียบร้อยเจริญขึ้นหลายอย่าง เป็นต้นว่า จัดการตำรวจพระนครบาล ระเบียบการปกครองท้องที่ในมณฑลราชธานี ทั้งการสุขาภิบาลในพระนคร คือ การสร้างประปา และโรงไฟฟ้าหลวง ให้สำเร็จเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหลายประการ ในเวลาที่มีเหตุการณ์ฉุกเฉิน กังเช่น เมื่อกรุงสยามเข้าสู่มหาพุทธสงครามอันเจ้าพระยามรราชมีหน้าที่สำคัญส่วนหนึ่ง ก็สามารถปฏิบัติได้ดังพระราชประสงค์ เป็นเหตุให้ทรงไว้วางพระราชหฤทัยในสติปัญญาสามารถของเจ้าพระยามรราชที่จัดบังคับบัญชาการกระทรวงใหญ่ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมกระทรวงมหาดไทย กับกระทรวงนครบาลเข้าเป็นกระทรวงอันเดียวกัน ให้เจ้าพระยามรราชบังคับบัญชา เมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๖๕ เจ้าพระยามรราชก็สามารถบังคับบัญชาการทั้งสองกระทรวง ซึ่งรวมกันนั้นให้เรียบร้อยได้ดังพระราชประสงค์ เป็นความชอบซึ่งได้มีในรัชกาลปัจจุบันนี้สืบมา

อนึ่ง ทรงพระอนุสรณ์คำนึงถึงคุณูปการของเจ้าพระยามรราช ซึ่งได้มีมาในส่วนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จำเริญแต่เมื่อทรงศึกษาวิชาการอยู่ในยุโรป เจ้าพระยามรราชรับ

ราชการอยู่ในยุโรปเวลานั้น ก็ได้เป็นผู้แนะนำชักชวนพระอักษรไทยถวาย ทั้งใบบัญชีบ้าง
พระองค์ในเวลาเมื่อทรงพระประชวรเป็นครั้งคราว และเมื่อต้องเสด็จไปประทับทรงศึกษาอยู่
ณ ที่ทางไกลสถานทูตก็ได้เคยไปเฝ้าบ่อย ๆ เพื่อให้ทรงคลายความว้าวุ่นพระราชหฤทัย ใน
เวลาเสด็จประทับอยู่ ณ ทูระประเทศเนือง ๆ ครั้นเสด็จคืนมายังพระนครเมื่อก่อนเถลิงถวัลย
ราชสมบัติ เจ้าพระยามรราชก็ได้อธิษฐานเพื่อขอรับราชการทั้งปวง ซึ่งมีพระราชประสงค์จะให้
ช่วยเหลือมาเป็นนิตย์ ทรงประจักษ์แจ้งความจงรักภักดีของเจ้าพระยามรราชซึ่งมีต่อพระองค์
เสมอมา ครั้นเมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว นอกจากความชอบในหน้าที่ราชการตาม
ตำแหน่งดังกล่าวมาข้างต้น การอันใดซึ่งโปรดฯ ให้จัดทำตามพระราชดำริห์ และพระราช
ประสงค์ในส่วนพระองค์ เจ้าพระยามรราชก็เอาใจใส่เอาใจเพื่อต่อกรนั้น ๆ เพื่อจะให้ไป
ไปตั้งพระราชดำริห์และพระราชประสงค์ทุกอย่างทุกประการ ยกตัวอย่างดังเช่น จัดการ
คณะเสือป่า ตั้งแต่ทรงพระราชดำริห์ขึ้น เจ้าพระยามรราชก็สมัครเข้าเป็นสมาชิก แล้วได้
ช่วยพระราชธุระจัดบำรุงการต่อมาจนบัดนี้ ได้เป็นตำแหน่ง ผู้บัญชาการกองเสนารักษาคืนแค้น
กรุงเทพฯ อันนับว่าเป็นหลักของคณะเสือป่าอยู่คนหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรง
ถือว่า เจ้าพระยามรราชเป็นมุขมนตรีและองคมนตรีที่สำคัญ ทั้งเป็นพระราชสุภมิตรในส่วน
พระองค์อยู่คนหนึ่ง ในบัดนี้เมื่อพระราชประสงค์จะทรงยกย่องเกียรติยศเจ้าพระยามรราชให้สม
กับความชอบความดีดังกล่าวมา ทรงพระราชดำริห์ว่า เจ้าพระยามรราชได้รับพระราชทาน
หิรัญบัฏยังต่ำกว่ายศซึ่งได้ทรงตั้งให้เป็น มหาอำมาตย์นายก อยู่บัดนี้

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้สถาปนาเจ้าพระยามรราชขึ้นเป็น เจ้าพระยา
รับพระราชทานสุพรรณบัฏ มีสมญาจารึกในสุพรรณบัฏว่า เจ้าพระยามรราช ชาติเสนาถนคนรินทร์
มหินทราธิราชศักดิ์การักษ์ ภูมิพิทักษ์โลกาธิกรณ ราชสีหบุรชาบรมมุขมนตรีประธาน สุขุมนัยบริหาร
อเนกนรนาถ ญัตติบรมราชครูฐานวโรปการี นิตยภักดีศรีสุโขปสคัมภก มหาอำมาตย์นายก เมตต
ชาวาศยาศัย พุทธาธิศรัยรัตนสรณธาค อภัยพิริยบรมภพหุคชนาม คำรงศักดิ์นา ๑๐๐๐๐ รับ
ราชการสนองพระเดชพระคุณสืบไป จงเจริญฤกษ์ชนมาบุญ พรพรรณ สุข พล สิริสวัสดิพิพัฒน์มงคล
อิฐวิบุลยผลสนสารสมบัติ บริวารสมบุรณ์ ทุกประการ เทอญ

ภาคผนวก ฎ.

เจ้าพระยาอมราช กิจงานก่อสร้างพระที่นั่ง พระตำหนัก และสถานที่บางแห่ง

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้อำนวยการก่อสร้าง ซ่อมแซมพระที่นั่ง พระตำหนัก และสถานที่บางแห่ง คือ

๑. พ.ศ. ๒๔๔๔ ก่อสร้างพระที่นั่งอนันตสมาคม และสถานที่อื่น ๆ ในพระราชวังดุสิต เช่น สร้างที่พักราชองครักษ์ พระตำหนักราชฤทธิรุ่งโรจน์ พระตำหนักราชฤทธิศีลลาภิรมย์ และสวนเบญจกิติ เสร็จเรียบร้อยปี พ.ศ. ๒๔๔๕

๒. พ.ศ. ๒๔๔๔ ซ่อมแซมสวนป่าดุสิตวัน และพระตำหนักของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ เสร็จในปีนั้น ก่อสร้างพระตำหนักสวนกุหลาบ และท้องพระโรงในวังสวนกุหลาบ เสร็จปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ก่อสร้างพระตำหนักต่าง ๆ ในสวนสุนันทา ๓๒ ตำหนัก เสร็จปี พ.ศ. ๒๔๖๒

๓. พ.ศ. ๒๔๔๕ ทำการซ่อมแซมเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมคึกคิมพานต์(ป่าก) เพื่อใช้เป็นสถานพยาบาลชาวศิริพยาบาล เสร็จในปีนั้น ก่อสร้างท้องพระโรงในบริเวณพระราชวังพญาไท เสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๔๗ ก่อสร้างพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เสร็จปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ก่อสร้างโรงม้าหลวงที่หน้าวัดเบญจมบพิตร เสร็จปี พ.ศ. ๒๔๔๘

๔. พ.ศ. ๒๔๔๖ ก่อสร้างพระตำหนักญี่ปุ่นในบริเวณพระราชวังพญาไท เสร็จในปีนั้น

๕. พ.ศ. ๒๔๔๕ ก่อสร้างท้องพระโรงในบริเวณสวนสุนันทา เสร็จปี พ.ศ. ๒๔๖๖

๖. พ.ศ. ๒๔๔๕ ก่อสร้างมฤคทายวัน และที่ประทับเรือนข้าราชการมฤคทายวัน

เสร็จปี พ.ศ. ๒๔๖๗

ภาคผนวก ก.

หนังสือพระราชทาน "บ้านศาลาแดง"

ที่ ๒/๒๓๑

สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม ขอประกาศ
แก่ท่านทั้งหลายทั้งปวงผู้ควรจะได้ทราบความในหนังสือสำคัญฉบับนี้ให้ทราบว่า ที่ดินตำบลสี่
ซังแต่เดิม เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีได้ปลูกสร้างลงไว้สำหรับเป็นบ้านอยู่ ภายหลังตกมาเป็น
ของกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ มีเนื้อที่ค่านเนื้อยาวตามลำคลองเตย ๘ เส้น ๒ วา ค่านใต้
ตั้งแถมจกคลองเตย ยาว ๗ เส้น ๑๐ วา ค่านวันตกหักมุมไปจกถนนสี่ลม ยาว ๕ เส้น ๑๕
วา ค่านวันตกเฉียงเหนือเลี้ยวหักมุมตามถนนสี่ลมเชิงสะพานศาลาแดง ยาว ๒ เส้น ๒ วา รวม
คิดเป็นเนื้อที่ ๑๑,๐๕๐ ตารางวา มีตึกเรือนโรงปลูกอยู่ในพื้นที่ตามแผนที่ซึ่งได้ผูกติดอยู่ข้างท้าย
หนังสือแล้ว

บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นว่า เจ้าพระยายมราชได้รับราชการมาโดยลำดับจนถึงได้รับราชการ
ในตำแหน่งเสนาบดี ภายหลังมาเป็นเสนาบดีกระทรวงนครบาล ได้ทำราชการในหน้าที่ให้ดู
ไปไต่ถาม นับว่าเป็นผู้ที่ไต่ทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองได้คนหนึ่ง และเพื่อจะแสดงความพอใจใน
ส่วนนี้ ข้าพเจ้า ขอยกที่รายนี้ ซึ่งนับว่าเป็นทรัพย์สินสมบัติของแผ่นดิน ให้เป็นสิทธิ์แก่เจ้าพระยา
ยมราช เป็นบำเหน็จตลอดจนขวัญครุแลหสถาน

เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงทำหนังสือฉบับนี้เป็นสำคัญ ยกที่ตำบลซึ่งกล่าวมาแล้วนี้ให้เป็น
สิทธิ์เป็นทรัพย์สินแก่เจ้าพระยายมราชตลอดจนขวัญครุแลหสถาน ตามแต่เจ้าพระยายมราชจะปลูกสร้าง
เปลี่ยนแปลงตามชอบใจ และจะขายจะยกให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดตามแต่ใจของเจ้าพระยายมราช และต่อ
ไปภายหน้า พระเจ้าแผ่นดินท่านผู้หนึ่งผู้ใดที่มีอำนาจจะต้องประสงค์ที่ตำบลนี้ ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง
ก็ขอให้เจ้าพระยายมราชได้รับพระราชทานราคาตามสมควรแก่ที่นั้น

หนังสือฉบับนี้ไต่ลงชื่อแลประทับพระราชลัญจกรสำหรับแผ่นดิน แลสำหรับตัวข้าพเจ้ามอบ
ให้เจ้าพระยายมราชรักษาไว้เป็นสำคัญ และได้คัดสำเนาให้เจ้าพนักงานกระทรวงนครบาลรักษา
ไว้ฉบับหนึ่ง กระทรวงพระคลังมหาสมบัติฉบับหนึ่งรักษาไว้เป็นพยาน

หนังสือสารนิพนธ์ฉบับนี้ ได้ทำให้เจ้าพระยาอมรรตราช เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน รัตนโกสินทร
ศก ๑๒๘ เป็นวันที่ ๑๕๑๖๒ ในรัชกาลสมัยนี้

(พระบรมนามาภิไธย) สยามินทร์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา กษ. ร.ศ. - ๘.ส.บ.๒.๘๖ / ๓๐ เล่ม ๒ เรื่อง ประวัติเจ้าพระยาอมรรตราช (ปั้น สุขุม)
(๕ ตุลาคม ๒๔๗๕ - ๑๒ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๘)

ภาคผนวก ร.

พระราชกฤษฎีกาพระราชทานนามสกุล "สุขุม"

วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๖

ถึง เจ้าพระยามรราช(ปั้น)

นามสกุลของเจ้าพระยามรราชนั้น ข้าได้ทรงตรองดูแล้วเห็นว่า ตัวเจ้าพระยามรราชทรงนับเป็นผู้ที่ทำให้สกุลมีชื่อเสียงในแผ่นดินไทย เจ้าพระยามรราชเองได้ตั้งตนขึ้นได้โดยอาศัยคุณธรรมในตัว เป็นผู้ที่มีสติปัญญาและบุรุษาวีรภาพมาก ยากที่ผู้ใดจะเสมอเหมือนได้ ได้รับราชการเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และในตัวเองสืบมา ราชกิจใด ๆ ที่เจ้าพระยามรราชได้ปฏิบัติมา ก็ปรากฏว่าได้ใช้ความไตร่ตรองอย่างสุขุม ทั้งเจ้าพระยามรราชก็มีชื่อเสียงปรากฏแพร่หลายมากขึ้น เมื่อเป็นพระยาสุขุมนัยวินิต จนได้มีคำว่า "สุขุมนัยวินิต" ประกอบอยู่ในสร้อยสมญา

เพราะฉะนั้น ขอให้นามสกุลเจ้าพระยามรราชว่า "สุขุม" เขียนเป็นอักษรโรมันว่า "Sukhum" เพื่อให้เป็นเกียรติยศปรากฏนามแห่งเจ้าพระยามรราชในตำแหน่งแห่งชาติไทย

ขอให้สกุลสุขุมเจริญรุ่งเรืองอยู่ในกรุงสยามชั่วกัลปาวสาน

(พระบรมนามาภิไธย) วชิราวุธ ป.ร.

ที่มา

กจท. ร.ศ. - ๘. ส.บ. ๒. ๘๖ / ๓๐ เล่ม ๒ เรื่องประวัติเจ้าพระยามรราช

(ปั้น สุขุม) (๕ ตุลาคม ๒๔๗๕ - ๑๒ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๘)

ภาคผนวก ท.

คำรำพันของ เจ้าพระยายมราช
(เมื่อครั้งท้าวหมื่นทองกลับคืนชีวิต พ.ศ. ๒๔๗๔)

ข้าพเจ้าเคยถวายพระอักษรพระเจ้าฟ้าเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถฯ กรมหลวง
ราชบุรีดิเรกฤทธิ์ กรมหลวงปราจิณกิติบดี และกรมหลวงนครชัยศรีสุรเดช แต่ครั้งยังทรง
พระเยาว์ที่พระตำหนักเดิมสวนกุหลาบ เมื่อเสด็จไปทรงศึกษาวิชา ณ ประเทศยุโรป พระบาท
สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพเจ้าตามเสด็จไปอยู่ด้วยถึง ๕ ปี เม
กลับไปที่หลังอยู่ ๖ ปี ท่านทั้ง ๔ พระองค์ทรงพระเมตตาสดุญกับข้าพเจ้าไว้ว่า ถ้าข้าพเจ้า
ตายท่านจะช่วยกันทรงเผ่ามีจะมีให้บุตรภรรยาของขุนวาย ข้าพเจ้านึกก็โง่โง่ และหวังเต็มที
ว่าอย่างไร ๆ ก็คงไม่พลาด เพราะถึง ๔ พระองค์ด้วยกัน และบางพระองค์ก็เทากับว่าได้
ทรงเริ่มคนบางแล้ว คือเวลาข้าพเจ้าป่วย ทรงพระอุทิศสาหัสเสด็จมาพยาบาล แต่นิจจายัง
ไม่ทันไร ท่านมาสิ้นพระชนม์ไปเสียก่อนข้าพเจ้าหมดแล้ว โดยพระชนม์พรรษาข้าน้อยอยู่ทั้งนั้น
แทนที่ท่านจะทรงเผ่ามีข้าพเจ้า ข้าพเจ้ากลับต้องถวายพระเพลิงพระศพท่าน และรับพระอัฐิ
ท่านด้วยความเศร้าสลัดใจเสียอีก ในกรมพระจันทบุรีนฤนาถเป็นพระองค์สุดท้าย ยังข้าพเจ้า
ไว้อาศัยให้คิดถึงมากซ้น คือ ทั้งในกรมหลวงราชบุรีและในกรมพระจันทบุรี เมื่อจะเสด็จไป
รักษาพระองค์ยังเมืองนอก ข้าพเจ้าไปส่ง เวลาจะทรงอำลา รับสั่งแก่ข้าพเจ้าเป็นกลางว่า
"บางทีครูจะไม่ได้เห็นฉันอีก" รับสั่งอย่างเดียวกันทั้ง ๒ พระองค์ เวลาที่ห่างไกลกันหลายปี
แล้วก็ไม่ได้กลับมาเห็นกันอีกจริง ๆ ดังนี้ ไซ้แต่เท่านั้น ยังมีเครื่องปลงอีก คือ พระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงดำรงพระชนม์อยู่ ได้เคยมีพระราชกระแสรับสั่งแก่ข้าพเจ้า
ว่า "ฉันก็เคยเป็นศิษย์เจ้าพระยายมราชเหมือนกัน ฉันยังได้เก็บสร้อยสมญาเจ้าพระยายมราช
ลงในสุพรรณบัฏว่า ฐรรราชครูฐานาโวภการี ให้เป็นหลักฐาน ถ้าเจ้าพระยายมราชตายฉันจะต้อง
นุ่งขาวให้" เป็นพระเคขพระคุณเด่นเกล้าฯหาที่สุดมิได้ ที่ยังทรงพระมหากรุณาระลึกถึงความหลัง
มีพระราชกระแสรับสั่งเช่นนี้ เป็นที่ปิติยินดีของข้าพเจ้าอย่างเหลือเกิน แต่ลงปลายก็เปล่าอีก
เหมือนกัน ยังมีวันที่จะไถ่ทรงพระกุษาชาวพระราชทานเป็นเกียรติยศแก่ข้าพเจ้า ก็มาเสด็จ

สวรรคตเสียก่อน ข้าพเจ้ากลับของน้องสาวถวายพระบรมศพของพระเชษฐพระคุณด้วยความเศร้า
โศกาลัยเป็นอย่างยิ่ง เป็นการไม่เที่ยงแท้ดังนี้ เมื่อเขาธรรมเรื่องนี้เข้ามาหาก็ทำให้
ข้าพเจ้าคอยคลายความเศร้าใจคิดถึงแม่ตลับ ซึ่งกับศูนย์ไปเมื่อมีอายุ ๒๓ ปี (พ.ศ. ๒๔๗๔)
แล้วนั้นลงได้มาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ประวัติเจ้าพระยา
บรมราช (พระนคร : คุรุสภา, ๒๕๐๔) หน้า ๘๓ - ๘๕.

ประวัติผู้เขียน

นางสาวมณีนันท์ แยมประเสริฐ เกิดวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมดี) สาขาวิชา ประวัติศาสตร์ จากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๕ หลังจากนั้นได้เข้าศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ที่ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ และเข้า ศึกษาต่อระดับปริญญาโทบัณฑิตศึกษาในปีเดียวกัน ในระหว่างที่ศึกษาระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง นั้น ได้ทำงานวิจัยที่สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และได้ลาออกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๘ เพื่อใช้เวลาในการทำวิทยานิพนธ์

ศูนย์วิทยะพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย